

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vazba jako institut omezení lidských práv

Zpracoval: Matouš Pospíšil

Plzeň 2019

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vazba jako institut omezení lidských práv

Zpracoval: Matouš Pospíšil

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.

Plzeň 2019

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2018

Matouš Pospíšil

Rád bych poděkoval vedoucí této práce JUDr. Zuzaně Vostré, Ph.D. za připomínky a cenné rady, které mi poskytla při zpracování této diplomové práce. Můj dík rovněž patří rodině, která mě podporovala při studiu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojetí lidských práv jako výrazu přirozeného práva v moderních dějinách	3
1.1. Lidská práva v osvíceneckých deklaracích.....	5
1.2 Lidská práva v dokumentech OSN	6
1.3 Lidská práva v dokumentech EU.....	8
1.4 Lidská práva v českých zemích	9
2. Ústavněprávní a mezinárodněprávní rámec osobní svobody.....	12
2.1 Ústava ČR a Listina základních práv a svobod	12
2.2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	16
3. Vývoj úpravy vazby jako institutu omezujícího lidská práva.....	20
3.1 Vývoj úpravy vazby jako institutu omezujícího lidská práva v české legislativě.....	20
3.1.1 Úprava vazby po roce 1950	20
3.1.2 Úprava vazby po roce 1956	22
3.1.3 Úprava vazby po roce 1961	23
3.1.4 Úprava vazby po roce 1989	25
3.2 Vývoj úpravy vazby jako institutu omezujícího lidská práva ve Slovenské republice a v Anglii a Walesu.....	31
3.2.1 Vazba ve Slovenské republice	32
3.2.2 Vazba v Anglii a Walesu	34
4. Kontroverznost vazby ve světle vnitrostátní a mezinárodně právní ochrany lidských práv.....	37
4.1 Vymezení pojmu institutu vazby	38
4.2 Vazba v judikatuře Ústavního soudu.....	39
4.2.1. Obecné otázky posuzování vazby v nálezech Ústavního soudu	39
4.2.2. Nálezy Ústavního soudu k jednotlivým vazebním důvodům	43
4.2.2.1. Vazba útěková	43
4.2.2.2. Vazba koluzní.....	46
4.2.2.3. Vazba předstižná	49
4.2.2.4. Přezkoumávání důvodnosti trestního stíhání (ve znění před novelou č. 265/2001 Sb.).....	51
4.2.3. Přiměřenost trvání vazby, rozhodování o prodloužení vazby.....	53
4.2.3.1. Přiměřenost trvání vazby.....	53

4.2.3.2. Prodloužení vazby (rozhodování o dalším trvání vazby)	55
4.2.4. Právo obviněného žádat o propuštění z vazby na svobodu.....	57
4.2.5. Problematika přípustnosti stížnosti v souvislosti s vazebním rozhodnutím	57
4.2.6. Námitka nepřípustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutí Nejvyššího soudu	58
4.2.7. Rozhodnutí o vazbě, k níž má dojít v budoucnu.....	59
4.2.8. Právo obviněného nahlížet do spisu, vazba koluzní	59
4.2.9. Právo na obhajobu ve vazebním řízení	60
4.2.10. Právo na zákonného soudce	61
4.2.11. Právo obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení	62
5. Úvahy de lege ferenda	64
Závěr	68
Resumé	72
Seznam použité literatury	73

Úvod

Vazba je nejzávažnějším zajišťovacím prostředkem upraveným trestním řádem, neboť představuje největší zásah do základních lidských práv a svobod zaručených Ústavou a Listinou základních práv a svobod. Vzhledem k tomu, jak citelným zásahem do těchto práv člověka vazba je, měla by být využívána pouze v krajních případech a podmínky jejího uložení by měly být velmi jasně a přesně stanoveny.

Vazba vyvolává opakované diskuse mezi odborníky i laickou veřejností. Soudci, státní zástupci i policie se shodují na potřebnosti tohoto institutu, ale liší se v názorech na aplikační praxi. Shodují se na faktu, že institutu vazby je nutné věnovat náležitou pozornost a vazební úpravu je potřeba podrobovat stálému zkoumání. Právní úprava vazby prochází od roku 1990 opakovanými novelizacemi, jejichž účelem je učinit institut vazby efektivní a šetrný k obviněným a zajistit ve věcech vazby zrychlený postup všech orgánů činných v trestním řízení.

Kontroverznost institutu vazby spočívá především ve střetu základních lidských práv a svobod se zájmem orgánů činných v trestním řízení, tudíž vazba představuje nejintenzivnější zásah státu do života obviněného, má dalekosáhlý dopad na život obviněného, neboť omezuje jeho základní lidská práva a svobody, potlačuje jeho důstojnost a zasahuje i do životů osob blízkých obviněnému.

V judikatuře Ústavního soudu se konstatuje nutnost restriktivní interpretace důvodu vazby, neboť vazba má výrazné následky sociální i psychologické, izoluje osobu obviněného a činí na ni nátlak. Ústavní soud opakovaně judikuje, že vazba je mimořádný prostředek, který nelze brát jako samozřejmost trestního stíhání každého závažnějšího činu. Důvodnost vazby, její trvání i pokračování musí být v každém konkrétním případě náležitě odůvodněné a přezkoumatelné. Je nutné hledat možnosti méně invazivní a využívat vazbu jen v nezbytných případech.

Ve své práci se podrobně věnuji definování přirozených práv, vycházím z názorů filosofů, historiků a právních teoretiků. Dále sleduji přirozeně právní linii v zásadních dokumentech týkajících se základních lidských práv a svobod, v osvíceneckých deklarácích 18. století, v dokumentech OSN a v neposlední řadě i v dokumentech Evropské unie. Zabývám se limitací omezení osobní svobody

v České republice z hlediska ústavněprávního a mezinárodněprávního. Zaměřuji se na historii vazby s ohledem na vazbu jako institut omezující přirozená lidská práva, zmiňuji nejpodstatnější zákony a novelizace zákonů trestního řádu, které se zaobírají úpravou vazby jako institutu omezujícího lidská práva. Pro srovnání uvádím vývoj vazby ve Slovenské republice, jejíž právní úpravu lze považovat za blízkou českému právnímu řádu a v Anglii, kde je systém práva zásadně odlišný od systému kontinentálního. Nejrozsáhlejší kapitola je věnována kontroverzím vazby, které pramení z dosud nesjednocených výkladů určitých ustanovení trestního řádu, v judikatuře Ústavního soudu. V jednotlivých nálezech Ústavního soudu jsem sledoval především ústavněprávní názory na přiměřenosti trvání vazby, resp. počítání vazebních lhůt ve vztahu k jejich prodlužování, požadavek rychlosti řízení ve vazebních věcech, právo obviněného žádat o propuštění z vazby, námitky o nepřipustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutí Nejvyššího soudu, rozhodnutí o vazbě, k níž má dojít teprve v budoucnu a právo obviněného nahlížet do spisu, právo na obhajobu ve vazebním řízení či právo na zákonného soudce a právo být slyšen. V závěru své práce se věnuji úvahám de lege ferenda, a to zejména úvaze o nepřijatelnosti zavedení institutu obligatorní vazby.

Cílem mé práce je obecný rozbor vazby jako institutu omezujícího základní lidská práva v právním systému České republiky s ohledem na judikaturu Ústavního soudu a s přihlédnutím k mezinárodně závazným dokumentům upravujícím lidská práva a svobody. Z důvodu omezeného rozsahu práce nebylo možné se zabývat všemi aspekty, které rozpor mezi podmínkami vazby a základními lidskými právy a svobodami přináší. Ve své práci si kladu za cíl na základě hlubší analýzy historických, filosofických a právních východisek zodpovědět otázku, zda úprava vazby v českém právním řádu odpovídá mezinárodněprávním standardům. V neposlední řadě je cílem práce vznést určité návrhy de lege ferenda o tom, kam by se měla úprava institutu vazby dále vyvíjet. Pro dosažení těchto cílů jsem zvolil metodu deskriptivní, selektivní a analytickou, které využívám především při posuzování jednotlivých mezinárodních a vnitrostátních dokumentů týkajících se lidských práv svobod a trestních předpisů. Hledisko komparativní uplatňuji při sledování vývoje úpravy vazby v českém právním řádu a při srovnání ze zahraničními úpravami.

1. Pojetí lidských práv jako výrazu přirozeného práva v moderních dějinách

Vývoj ideových představ týkajících se lidských a občanských práv a svobod lze sledovat již od antiky až po současnost. Vychází z velmi rozdílných východisek a bylo vytvořeno mnoho rozdílných koncepcí, které začaly ovlivňovat vědecké, kulturní i politické myšlení.

Novodobé pojetí lidských práv je spojováno s myšlenkou přirozených práv. Podstatou přirozeného práva je všeobecná rovnost všech lidí, nediskriminace žádné lidské osoby. Lidské bytosti mají určitá práva, která musí ostatní lidé a stát ctít, jsou dána lidskou přirozeností a člověku inherentně náleží, jejich zdrojem není společenská konvence, tradice, ani svolení vládců. Osoba každého člověka má svou důstojnost a hodnotu, které musejí státní instituce respektovat.¹ V moderních dějinách jsou tudíž hledána taková lidská práva, která nebudou podmíněna změnou politického systému, kulturního prostředí nebo náboženského názoru a budou nezczitelná, univerzálně platná a budou tedy náležet všem lidem.

*Stát existuje a funguje jako důsledek dělby práce, jako integrační a reprodukční nástroj celku.*² Z toho tvrzení vyplývá věčný rozpor mezi státem a jednotlivcem, rozpor mezi svobodnou existencí individua a nezbytností podřídit se celku. Tento rozpor má dvě základní roviny, první je vymezení komunikace mezi jednotlivcem a státem, vymezení osobní autonomie, vymezení vzájemných závazků, tato rovina představuje lidská a občanská práva. Druhá rovina politiky a politického systému upravuje vztahy jednotlivce ke státu, participaci na státní moci a modely moci.³

Moderní právně-filosofické koncepce se nesnaží hledat univerzální základ, ale pojmají právo jako výtvar dějin a morálky, který má sloužit proti zneužití

¹ JOCH, Roman. *Lidská přirozená práva* In: www.obcinst.cz [online]. 10.12.2003 [cit. 27.8.2018] Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/lidska-prirozena-prava/>

²HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 3. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 110. ISBN 978-80-7380-395-7.

³ HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 3. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 110. ISBN 978-80-7380-395-7.

politické moci a chránit základní, morálně platné lidské zájmy.⁴ Dwarkin dále soudí, že *jakákoli z práva vycházející teorie musí předpokládat práva, která nejsou výsledkem legislativy nebo obyčeje, ale nezávislými základy pro posuzování legislativy a obyčejů. Předpoklad přirozenosti práv je předpokladem, který se přijme a který se následně prověřuje svou schopností sjednocovat a vysvětlovat naše politická přesvědčení.*⁵

Odůvodňování práv člověka přirozeností podle Bobbia trvá do současnosti, o čemž svědčí mnohé národní listiny a odborné publikace. Doktrína přirozených práv v období po Lockovi předpokládá individualistickou koncepci uspořádání společnosti a zároveň odráží i změnu ve vnímání práv a povinností. Individua mají nejdříve práva a poté povinnosti, naproti tomu stát má nejdříve povinnosti.⁶

Teorie J. Donnellyho předpokládá, že lidská práva jsou založena na sociálním rozhodnutí konat, jako kdyby lidská práva existovala, a snaže uvést je do praxe. Donnelly navíc zmiňuje nezbytnost existence lidských práv i jejich účelem, který tkví v zajištění lidské důstojnosti.⁷

Domnívám se, že zdůvodňování lidských práv nabývá v dnešní době na důležitosti i ve vyspělých demokratických zemích. Historie hledání lidských práv je historií odporu vůči teroru, tyranii a despocii. V současném světě svobody projevu, vlastnictví a náboženství získává toto hledání nový význam. Složitá globální ekonomika, politika a nepřehledná organizace moci vstupují do našeho života stále více, tudíž je nutné vracet se k přirozenému právu založenému na základních mravních principech a snažit se o budování aktivní občanské společnosti, která bude zárukou prosazování občanských práv v dnešní komplikované době.

⁴ DWORKIN, Ronald. *Když se práva berou vážně*. Praha: Oikoymenh, 2001, s.119. Oikúmené. ISBN 80-7298-022-x.

⁵ DWORKIN, Ronald. *Když se práva berou vážně*. Praha: Oikoymenh, 2001, s.226-227 Oikúmené. ISBN 80-7298-022-x.

⁶ BOBBIO, Norberto. *The age of rights*. Cambridge, MA, USA: Blackwell Publishers, 1996, s. 41. ISBN 0-7456-15953.

⁷ DONNELLY, Jack. *Universal human rights in theory and practice*. 2nd ed. Ithaca: Cornell University Press, c2003, s. 20-21. ISBN 0-8014-8776-5.

1.1. Lidská práva v osvíceneckých deklaracích

Osvícenecká státověda chápe rozdíl mezi lidským a občanským jako dvojí způsob chápání přirozeného práva. Oba směry počítaly se suverenitou lidu a demokratickým zřízením, ale demokracie nebyla pojmem stejnorodým. Deklarace lidských a občanských práv přenesena na francouzskou půdu se postupně stala právně politickým statkem. Dědičná objektivní práva Angličana pojatá jako přirozená a inherentní sféra člověčenství se proměnila v subjektivní práva, kterým státní moc zajišťuje ochranu. K úplnému přehodnocení objektivních práv občanských v subjektivní práva lidská došlo až v severoamerických koloniích. Americká revoluce pod vlivem myšlenek demokracie a humanismu podnítila vznik celé řady dokumentů.

Od roku 1776 dochází ke vzniku celé řady deklarací práv, z nichž nejznámější je zcela jistě virginská Declaration of Rights z 12.června 1776, *jakožto kodex svobody především mravní, která státem nesmí být pohlcena*.⁸ Jedná se o deklaraci, která inspirovala Lafayette k francouzské koncepci. Deklarace byla ratifikována kongresem 4.července 1776 a Preambule obsahuje nejzásadnější sdělení týkající se lidských práv, je ovlivněna osvíceneckou filosofií a vychází z přirozeného práva a z učení anglického filosofa Johna Locka. Stát podle Locka je založen na společenské smlouvě, která omezila na jedné straně přirozené právo člověka, aby je na straně druhé upevnila. Pokud nějaká vláda tato práva pošlapává, má lid právo ji změnit nebo zrušit a ustanovit vládu novou.⁹

Deklarace představuje ucelený katalog lidských práv, její první paragraf deklaruje přirozenou svobodu a nezávislost všech lidí disponujících dědičnými, nezcizitelnými právy bez ohledu na společenský stav. Jedná se o právo na život, právo na svobodu, právo na nabytí a držení majetku, právo na blaho a bezpečnost. Preambule k ústavě státu Massachusetts si výslovně dává za cíl zajistit každému občanu užívání přirozených práv v bezpečí a pokoji. Občanské právo je pouhou ochrannou práv přirozených.¹⁰

⁸ KOMÁRKOVÁ, Božena, Jan ŠIMSA a Milena ŠIMSOVÁ. *Lidská práva*. Heršpice: EMAN, 1997, s. 48. Spisy Boženy Komárkové, sv. 1. ISBN 80-901854-5-2.

⁹ KOMÁRKOVÁ, Božena a Ladislav HEJDÁNEK. *Původ a význam lidských práv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 104-113. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25384-9.

¹⁰ KOMÁRKOVÁ, Božena a Ladislav HEJDÁNEK. *Původ a význam lidských práv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 113. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25384-9.

Francouzská revoluce přenesla koncem 18. stol. myšlenky práv člověka a občana ze států rozvíjející se severoamerické unie na evropský kontinent. Ústavodárné shromáždění odhlasovalo 26.srpna 1789 Prohlášení práv člověka občana. Vznikl tak dokument značného významu, který byl nejenom formálním ukončením starého řádu, ale i filosofickým východiskem nové společnosti.

Základní myšlenkou obsaženou v Prohlášení byla zásada, že lidé se rodí svobodní a rovnoprávní. Cílem každého společenského řádu má být zachování lidských práv, která jsou přirozená a nezczitelná, a jimiž jsou svoboda, vlastnictví, bezpečnost a odpor proti útlaku.¹¹

Ústava přijatá 24. června 1793 byla nejdemokratičtější z všech revolučních aktů. V jejím úvodu je opět Prohlášení práv člověka a občana, které jde dále než Prohlášení z r. 1789. V čl. 1 se za cíl společnosti prohlašuje veřejné blaho. Tato ústava byla velmi demokratická a pokroková, svým charakterem však neodpovídala dobové situaci. Byla příliš idealistická a některá její ustanovení, např. zakotvení práva lidu na povstání proti existující vládě, nebyla realizovatelná ani v době míru, tím méně v zemi ohrožené válkou a kontrarevolucí.¹²

1.2 Lidská práva v dokumentech OSN

K výraznému rozvoji moderní mezinárodně právní ochrany lidských práv dochází v období po druhé světové válce v reakci na masové porušování lidských práv především fašistickým Německem. OSN si hned na počátku své existence stanovila za úkol lidská práva znovu formulovat a zabezpečit. Učinila tak v roce 1948 Obecnou deklarací práv člověka a občana, která byla proklamována Valným shromážděním OSN, a Mezinárodní smlouvou o lidských právech, která byla přijata v roce 1966 toutéž institucí. Druhý dokument již není pouhou deklarací, ale postulovanou normou upravující vnitřní zákonodárství členských států, které dokument podepíší a ratifikují. Nové pojetí chápání lidských práv

¹¹ MATHIEZ, Albert. *Francouzská revoluce*, Praha 1952, s. 88.

¹² SOBOUL, Albert. *Velká francouzská revoluce*. Praha: NPL, 1964, s 35.

vychází z přesvědčení, že „*respektování lidských práv má úzkou spojitost s udržením a zajištěním mezinárodního míru a bezpečnosti*“.¹³

Konference Spojených národů o mezinárodním uspořádání se konala v San Francisku v roce 1945, byla vypracována Charta OSN, kterou 29. června 1945 podepsalo 50 států včetně Československa.

Stěžejním cílem nově vzniklé organizace bylo zachování základních lidských práv a spolupráce při jejich ochraně. Odkaz na lidská práva se dostal do Preambule a šesti článků. Organizace spojených národů dle čl. 1 Charty OSN proklamuje „*podporování a posilování úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství*“. Na základě čl. 68 Charty byla jako pomocný orgán zřízena Komise pro lidská práva.¹⁴

Zásadním nedostatkem Charty je přílišná vágnost ustanovení, která se týkají ochrany lidských práv. Charta také neobsahuje žádný katalog či přehled lidských práv, ani na žádný neodkazuje, zároveň nestanovuje státům žádné přesně formulované povinnosti. Rovněž chybí kontrolní mechanismus, který by zajišťoval realizaci lidských práv a zaručil jejich dodržování.

Přílišnou obecnost Charty konkretizovaly a kodifikovaly členské státy v deklaracích a mezinárodních úmluvách. K nejdůležitějším patřila Všeobecná deklarace lidských práv schválená Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948. Je považována za první mezinárodní uznání práv a svobod každého člověka bez ohledu na kulturní či náboženské rozdíly, bez ohledu na rasu, pohlaví či místo původu. Sestává z 30 článků, které formulují základní lidská práva a svobody. Čl. 1 vyhláší, že „*všichni lidé jsou si rovni v důstojnosti a právech, jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství*“. Přestože deklarace není mezinárodní smlouvou a její charakter je pouze doporučující, její politický i právně interpretační význam je nesporný a stala se základem mnoha lidsko-právních úmluv, které vytvořily právně závazný systém mezinárodní ochrany lidských práv. Dokument však zcela postrádá kontrolní mechanismy, a tudíž bylo nezbytné vypracovat mezinárodně závaznou úmluvu.¹⁵

¹³ POTOČNY, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 93

¹⁴ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 2. dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 5. Beckova skripta. ISBN 80-7179-398-1.

¹⁵ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, s. 6. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-318-9.

Výsledkem dlouhodobých diskuzí v OSN bylo rozhodnutí přijmout Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které vstoupily v platnost až v roce 1976. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, klade důraz zejména na dodržování základních lidských práv a práv politických, vylučuje jakoukoliv diskriminaci a vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv.

V rámci OSN byla přijata celá řada dalších úmluv, v Evropě se jednalo především o Úmluvu na ochranu lidských práv a základních svobod z roku 1950 a Evropskou sociální chartu z roku 1961, které jsou základním pilířem Rady Evropy, z nichž v roce 2000 vzešla v Nice přijatá Charta základních práv Evropské unie.¹⁶

1.3 Lidská práva v dokumentech EU

V zakládajících dokumentech Evropských společenství z 50. let 20. století není zmínka o lidských právech. Evropská společenství byla primárně zamýšlena jako platforma pro ekonomickou spolupráci.¹⁷

Společenství měla působit jako mezinárodní organizace s omezenými pravomocemi, v mezích mezinárodního práva. Do oblasti lidských práv neměla zasahovat, a pokud by se tak výjimečně stalo, pak by převážila národní výhrada porušení práv.¹⁸

Smlouva o Evropské unii podepsaná v Maastrichtu v únoru 1992 a platná od listopadu 1993 obsahuje v preambuli odkazy na lidská práva zařazená mezi cíle Unie. V článku 6 se konstatuje, že Unie se zavazuje jednat v souladu s mezinárodními úmluvami o lidských právech při výkonu pravomocí ve třetím pilíři.¹⁹

¹⁶ KLÍMA, Karel. *Státověda*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 269 Právníké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-98-9.

¹⁷ CRAIG, P. P. a G. DE BÚRCA. *EU law: text, cases, and materials*. Sixth edition. New York, NY: Oxford University Press, 2015, s. 317. ISBN 9780198714927.

¹⁸ SMEKAL, Hubert. *Lidská práva v Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 95. ISBN 978-80-210-5045-7.

¹⁹ SMEKAL, Hubert. *Lidská práva v Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 97. ISBN 978-80-210-5045-7.

Amsterodamská smlouva z října roku 1997, která vstoupila v platnost v květnu 1999, zpřesňuje a prohlubuje deklaratorní pasáže Maastrichtské smlouvy, navíc připojuje zmínky o lidských právech. Významným nadnárodním opatřením je možnost pozastavit členská práva při závažném porušování lidských práv v rámci státu.

K nejvýznačnějšímu posunu při provádění evropského práva došlo schválením právně závazné Charty základních práv Evropské unie, která byla vyhlášena v prosinci 2000 na mezivládní konferenci v Nice jako společná deklarace Evropského parlamentu, Rady a Komise. Charta shrnuje existující práva z ústavních předpisů jednotlivých členských zemí, z judikatur Soudního dvora a formuluje i práva nová.²⁰ Jednotlivé kapitoly nazvané Důstojnost, Svoboda, Rovnost, Solidarita, Práva občanů, Spravedlnost a poslední kapitola všeobecná ustanovení vyjadřují výše zmíněná práva a svobody, která jsou určena všem osobám na území Evropské unie, tj. i těm, kteří nejsou jejími občany. Právně závaznou součástí komunitárního práva se tento ucelený katalog stal v upraveném znění ze dne 12. prosince 2007 až prostřednictvím odkazu v Lisabonské smlouvě, která vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009.

1.4 Lidská práva v českých zemích

První ucelený soubor občanských práv se objevil v návrhu rakouské ústavy, který byl vytvořen na Kroměřížském sněmu a byl inspirován Deklarací práv člověka občana. V návrhu se objevují principy zaručující suverenitu lidu, svobodu člověka, svobodu tisku a zajištění hmotných zájmů. Kroměřížský sněm byl rozehnan ještě před projednáním návrhu, ale některé teze obsahovala pozdější březnová oktrojovaná ústava z roku 1849.

Březnová ústava zmiňuje občanská práva a svobody, např. svobodu pohybu, náboženskou svobodu a zvláštní zákony, které měly ustanovit další svobody, ale nebyly nikdy přijaty. V následujících letech byl zaveden autoritářský systém

²⁰ SMEKAL, Hubert. *Lidská práva v Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 103-104. ISBN 978-80-210-5045-7.

Říjnovým diplomem z roku 1860 a únorovou ústavou, která neobsahovala žádnou zmínku o lidských právech.²¹

Lidská práva se objevila až v zákonech souvisejících s prosincovou ústavou vydanou roku 1867. Ústava byla tvořena pěti základními zákony, jedním z nich byl Státní základní zákon č. 142/1867 ř. z. o obecných právech občanů. Zákon zaručoval svobodu slova, náboženskou svobodu a ochranu národní rovnoprávnosti a listovní a petiční právo.²²

Z hlediska lidských práv bylo zásadní přijetí Ústavy Československé republiky v roce 1920, která byla již moderním katalogem základních lidských práv a svobod a zaručovala autonomii jednotlivce. Preambule byla téměř identická s americkou ústavou a proklamovala jednotu československého státu. Tato ústava vychází z přirozeného práva a poskytuje jedinci svobodu a rovnost v důstojnosti i právech.²³

V období protektorátu a okupace německou armádou byla zrušena téměř všechna práva a svobody českého národa a proces potlačování lidských práv pokračoval i po druhé světové válce, kdy došlo v roce 1948 k převzetí moci komunisty a k naprosté izolaci českého národa. Ústava totalitního Československa obsahovala lidská práva, ale byla úzce navázána na vydávání prováděcích předpisů, které lidská práva ignorovaly. Státní moc se sice zavázala respektovat pakty z roku 1966, ale občané se práv nemohli dovolat.

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 se opět základní lidská práva a svobody staly závaznými a vynutitelnými státní mocí. K pramenům lidských práv v České republice náleží ústavní předpisy, tj. Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy a prováděcí zákony. Dne 9. ledna byl přijat zásadní Ústavní zákon č. 23/1991, kterým se Listina základních práv a svobod stala součástí českého ústavního pořádku společně

²¹ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 596. ISBN 80-86898-44-X.

²² GERLOCH, Aleš, Vladimír ZOUBEK a Jiří HŘEBEJK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Vyd. 4., aktualiz. a dopl. Praha: Prospektrum, 2002, s. 13. ISBN 80-7175-077-8.

²³ ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 4., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 79. ISBN 978-80-210-5255-0.

s novou Ústavou. Normy, které Listina obsahuje, mají z hlediska pozitivního práva stejnou právní sílu jako normy obsažené v Ústavě a v ústavních zákonech.²⁴

V roce 1993 po vzniku České republiky bylo do českého právního řádu včleněno prostřednictvím inkorporační klauzule uznání smlouvy o lidských právech, která mají nadzákonnou právní hodnotu. Dle čl. 1 Ústavy je Česká republika svrchovaný, jednotný, demokratický stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Je zde uplatňována priorita práv jednotlivce před právy společnosti, tedy priorita základních lidských práv a svobod.²⁵

Článek 1 představuje interpretační vodítko součinnosti všech orgánů státní moci České republiky. Základní práva a svobody jsou pod ochrannou mocí, která je vykonávána nezávislými soudy. Mimořádné postavení má Ústavní soud České republiky, který se stává ochráncem ústavnosti.²⁶

Dalším krokem k posílení ochrany lidských práv bylo usnesení vlády č. 809 ze dne 9. prosince 1998, kterým byla zřízena Rada vlády pro lidská práva, která je poradním orgánem vlády v otázkách lidskoprávních a sleduje dodržování Ústavy, Listiny a dalších norem regulujících lidská práva. V roce 1999 byl zákonem č. 349/1999 Sb. zřízen institut Veřejného ochránce práv, který je významnou vnitrostátní institucí zabývající se ochranou základních lidských práv a svobod a vstupem do Evropské unie v roce 2004 byla posílena role základních lidských práv a svobod, neboť EU deklaruje ochranu lidských práv a svobod jako svou prioritu.²⁷

²⁴ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 195. ISBN 978-80-7380-173-1.

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 4. 1994, *sp. zn. Pl. ÚS 43/9.3*

²⁶ *Ústava ČR: Listina základních práv a svobod ; Parlament, volby, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, Zákon o Sbírce zákonů ; Volba prezidenta : redakční uzávěrka 11.2.2013*. Ostrava: Sagit, 2013, čl. 81, čl. 83. ÚZ. ISBN 978-80-7488-289-0.

²⁷ SMEKAL, Hubert. *Lidská práva v Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 168. ISBN 978-80-210-5045-7.

2. Ústavněprávní a mezinárodněprávní rámec osobní svobody

2.1 Ústava ČR a Listina základních práv a svobod

Zakotvení základních práv a svobod je rozhodující problematikou ústavního práva každého státu, vymezuje vztah státní moci k jedinci, ochranu jedince před zásahy státní moci a možnost jedince podílet se na správě věcí veřejných.²⁸ Ústava ČR v čl. 2 odst. 3 stanoví, že „*státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.*“ Čl. 4 stanoví, že základní práva a svobody jsou pod ochrannou soudní moci, tato ustanovení podpořena Listinou základních práv a svobod jsou zárukou ochrany poskytované lidským právům na ústavněprávní úrovni.

Právo na osobní svobodu je v rámci právního řádu České republiky zakotveno v čl. 8 Listiny základních práv a svobod, kde se kategoricky stanoví, že „*osobní svoboda je zaručena.*“ Vyjadřuje se zde ústavní povinnost státu poskytnout osobní svobodě ochranu. Deklarováním této záruky se stát zavazuje učinit všechna nezbytná opatření k ochraně jedince před nezákonnými, svévolnými, tedy protiústavními zásahy do osobní svobody. Toto ustanovení zaručuje stíhání jen ze zákonných důvodů, což koresponduje s právem na spravedlivý proces ustanoveným čl. 36 odst. 1 a čl. 36-40 Evropské úmluvy o lidských právech.²⁹ Stát představuje garanta nedotknutelnosti člověka a zavazuje se zabezpečit ochranu osob před nezákonnými zásahy do osobní svobody a zároveň zabezpečuje, aby orgány veřejné moci prováděly zásahy do osobní svobody v souladu se stanovenými zákonnými, ústavními i mezinárodními normami. Pro jednotlivce představuje Listina ústavněprávní, procesní a principiální záruky a pro státní moc nepřekročitelnou hranici.³⁰

Ustanovení čl. 8 odst. 1 upravuje obecný princip, který zajišťuje celkovou ochranu integrity člověka, osobní a fyzickou nedotknutelnost. Listina vychází ze

²⁸ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 1997, s. 48. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 171. ISBN 80-210-1569-1.

²⁹ *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 217-218. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

³⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 990. ISBN 978-80-7380-140-3.

základních kritérií, od nichž jsou práva a svobody odvozeny, tj. rovnost, důstojnost a svoboda člověka. Listina v tomto odstavci vymezuje osobní svobodu člověka jako ústavní a právní prostor osobní svobody člověka. Institut osobní svobody vychází z principů, které se prolínají celou Ústavou i Listinou. Princip zdrženlivosti a minimalizace požaduje, aby orgány veřejné moci zasahovaly do osobní svobody co nejméně a omezení či zbavení osobní svobody má být krajním opatřením, ultima ratio. Princip zajišťovací připouští omezení osobní svobody jedince pro účely soudního řízení a princip ochranný představuje ochranu osoby samotné a ostatních osob. Záruka osobní svobody je ústavním příkazem, který se vztahuje na každého člověka bez ohledu na jeho společenský status. Zároveň vyjadřuje ústavní povinnost státu poskytnout osobní svobodě ochranu, jinak může být sankcionován. Stát realizuje opatření, která předcházejí porušení práva ze strany třetích osob nebo jurisdikcí a vytváří normativní rámec pro trestní represi aplikovanou ze státních strany orgánů.³¹

Nejpodstatnější zásada trestního stíhání je vyjádřena v odst. 2, jedince je možné stíhat ze zákonných důvodů a způsobem, jenž stanoví zákon. Tento odstavec zaručuje pouze nezbytně nutné zásahy do osobní svobody a má vyloučit bezdůvodné stíhání. Stíhání osoby je možné pouze, pokud jsou splněny zákonné důvody a je dodržen zákonem upravený postup stíhání. Institut trestního stíhání je upraven § 160 TŘ, Listina a §2 odst. 1 TŘ se vyjadřují k zásadě zákonného procesu, nejdůležitější ústavní zásadě trestního řízení.

Institut zbavení osobní svobody je v Listině pojat velmi obecně, je nutné vycházet z čl. 5 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Listina stanovuje, že ke zbavení osobní svobody se přistupuje z důvodů zajišťovacích, ochranných a sankčních. Jedinec může být v souvislosti s trestním právem omezen na osobní svobodě zadržením, zatčením či vzetím do vazby. Zákon stanoví maximální možnou délku, přičemž povaha tohoto omezení je zajišťovací. Trestní řád upravuje účast obviněného na procesních úkonech předvoláním, uložením pořádkové pokuty, mírnou formou omezení osobní svobody, předvedením a zadržením, pokud nastanou důvody vazby a nelze opatřit rozhodnutí o vazbě. Příkaz k zatčení může být vydán pouze, pokud je dán důvod vazby a

³¹ *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 219. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

obviněný není dosažitelný. Dočasně zbaven svobody může být dále jedinec z důvodu držení v ústavu zdravotní péče, toto omezení je ochranného charakteru. Trestní řád stanovuje limit ochranného omezení dle §116 a §117, o omezení svobody může rozhodnout jen nestranný a nezávislý soudce. Zbaven osobní svobody může být jedinec na základě výkonu trestu, kde se uplatňuje sankční povaha zbavení osobní svobody. Listina ponechává na zákonodárci stanovení trvání délky trestu, výkon trestu odnětí svobody je vykonáván ve věznicích a je upraven vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb. a zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.³²

Listina dle čl. 8 odst. 3 zaručuje, že osoba podezřelá z trestného činu může být zadržena jen v případech stanovených zákonem, musí být ihned seznámena s důvody zadržení a vyslechnuta. Do 48 hodin je nutné ji propustit na svobodu nebo předat soudci. Soudce je povinen zadrženého vyslechnout do 24 hodin od převzetí a rozhodnout o vzetí do vazby nebo propuštění na svobodu.

Ustanovení čl. 8 odst. 4 se vyjadřuje k osobě obviněné. Listina stanovuje podmínky zatčení, je možné je provést na základě písemného příkazu soudce, zatčená osoba musí být odevzdána soudu do 24 hodin a soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo o propuštění na svobodu. Zatčení je chápáno jako zadržení a krátkodobé omezení osobní svobody obviněného, za účelem zajištění. Ustanovení jsou provedena v § 69 trestního soudního řádu č. 141/1961 Sb., pokud obviněný pobývá v cizině, je vydán mezinárodní zatýkácí rozkaz.

Institut vazby je upraven v čl. 8 odst. 5, „*Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.*“ Vzetí do vazby je možné pouze z důvodů stanovených zákonem a pouze soud je zplnomocněn rozhodnout o vzetí do vazby. Vazba nemá sankční povahu, je založena na principu presumpce nevinny, na obviněného se musí pohlížet jako na nevinného. Vazba omezuje dočasně osobní svobodu obviněného, některá jeho občanská práva a svobody. V průběhu výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného. Listina neupravuje délku vazby, vazba není časově ohraničena, ale nesmí trvat neomezenou dobu, tedy déle, než trvají vazební důvody, jak je upraveno v trestním soudním řádu č. 141/1961 Sb., § 67 a následující. Tyto

³² KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 993-994. ISBN 978-80-7380-140-3.

zásadní garance se uplatňují ve vztahu k vazbě vyšetřovací, ale i v ostatních druzích vazeb, v rámci mezinárodního systému spolupráce ve věcech trestních, kam spadá vazba předběžná, předávací, vydávací. Restriktivní interpretace ústavních mezí je však nejvíce uplatňována ve vazbě vyšetřovací týkající se osob, které nebyly odsouzeny pravomocným rozsudkem.³³ Vazba vydávací pojednává o právním styku se zahraničím, jedná se o fakultativní opatření využívané v případě nutnosti zamezit útěku osoby, která má být vydána. Vyhošťovací vazba je upravena zákonem č. 150/1997 § 350c tr. ř., důvodem výkonu vazby je obava, že odsouzený se bude skrývat či mařit výkon trestu vyhoštění. Soud může rozhodnout o vzetí do vazby nebo o jejím nahrazení zárukou, slibem nebo peněžitou zárukou. Vyhošťovací vazba je institutem fakultativním a má povahu zajišťovací.

Omezení osobní svobody se vztahuje také na osoby, u kterých právní řád připouští exempci. Rozlišujeme exempci hmotněprávní, vynětí z působnosti trestně právní, a exempci procesní, vynětí z pravomoci orgánů činných v trestním řízení. Vazba není přípustná pro osoby uvedené v § 10 odst. 1) TrŘ. Nejvyšší soud rozhoduje v těchto případech na návrh státního zástupce nebo soudu, zda vznikla pochybnost o vynětí z pravomoci. Důvody vynětí jsou zakotveny v mezinárodním právu, nelze stíhat členy diplomatických misí či konzulární zástupce. Podle ústavního práva v oblasti moci zákonodárné nelze stíhat poslance a senátory bez souhlasu Parlamentu. V oblasti moci výkonné nelze trestně stíhat prezidenta republiky ani jej vzít do vazby dle čl. 27 odst. 5) čl. 65 Ústavy. Dle čl. 86 odst. 1) soudce Ústavního soudu lze vydat k trestnímu stíhání pouze se souhlasem Senátu.

Výkon vazby lze na základě čl. 8 Listiny považovat za omezení osobní svobody, které je věcně právní, limitované časově a provázané s principem presumpce nevinoty. Výkon vazby je prováděn v zařízeních Ministerstva spravedlnosti ČR. Výkon vazby upravuje zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., vydaná Řádem výkonu vazby. Zákon o výkonu vazby vychází z mezinárodních úmluv, které stanovují podmínky ukládání vazby a jejího výkonu. Nesmí docházet k ponižování lidské důstojnosti a zákon stanoví kritéria pro umístování obviněných a základní práva obviněného, která musí být respektována.

³³ *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 239. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

Listina se v čl. 8 odst. 6 vyjadřuje k omezení osobní svobody s ohledem na občanské právo. Ústavní princip nedotknutelnosti zaručuje jedinci svobodné rozhodování o otázce péče o vlastní zdraví. Zákon stanoví případy, kdy může být osoba převzata a držena v ústavu zdravotní péče bez svého souhlasu a kdy může být umístěna pouze do ústavu zdravotní péče. Platí zde nutnost oznámit opatření soudu do 24 hodin a soud musí rozhodnout do 7 dnů o umístění.³⁴

Jiná omezení Listina nezmiňuje, nicméně připouští, že pokud je omezení osobní svobody stanoveno zákonem a provedeno v rámci zákonného procesu, je přípustné.

2.2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Normativní ustanovení EÚLP a MPLP jsou od nabytí účinnosti ústavního zákona č. 395/2001 Sb. součástí právního pořádku České republiky a jsou závazná pro orgány činné v trestním řízení. Uvedený ústavní zákon mění zásadně úpravu čl.10 Ústavy, dochází ke generální inkorporaci mezinárodních smluv do vnitrostátního právního řádu, a to i za hranici předchozích úmluv o lidských právech a osobních svobodách. Nově tento článek zní: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“³⁵ V EÚLP i v MPLP je zakotveno pravidlo příznivější normy, v případě že obě normy upravují danou situaci, je využito ustanovení příznivější pro občana.³⁶

Právo na svobodu a osobní bezpečnost proklamuje čl. 5 EÚLP a stanoví podmínky, za kterých je možné jedince zbavit svobody. Zásadním principem je nutnost výjimky taxativní povahy striktně interpretovat, je kladen důraz na procesní i materiální zákonnost zbavení svobody a uplatňuje se požadavek okamžitosti

³⁴ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 997. ISBN 978-80-7380-140-3.

³⁵ *Ústava ČR: Listina základních práv a svobod ; Parlament, volby, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, Zákon o Sbirce zákonů ; Volba prezidenta : redakční uzávěrka 11.2.2013*. Ostrava: Sagit, 2013, s. 5. ÚZ. ISBN 978-80-7488-289-0.

³⁶ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. Výběrové texty, s. 54. ISBN 80-86199-57-6.

soudních kontrol. Úmluva s ohledem na zákonnost odkazuje na vnitrostátní právní předpisy, kvalita zákona musí odpovídat principu právního státu, který je zmíněn ve všech člancích Úmluvy.³⁷

Čl. 5 odst. 1 EÚLP obsahuje důvody, které mohou vést ke zbavení svobody a které musí být uplatňovány restriktivně. V MPLP je právo na osobní svobodu zmíněno v čl. 9 odst. 1. a shodně s EÚLP upravuje podmínky zbavení osobní svobody a procesní záruky osoby zbavené osobní svobody. První přípustnou výjimkou dle čl. 5 odst. 1 písm. a) EÚLP je zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem, může jít o jakékoliv zbavení svobody po odsouzení. ESLP v tomto případě konstatuje, že postačí i nepravomocné odsouzení.

Čl. 5 odst. 1 písm. b) ospravedlňuje zbavení svobody tím, že se osoba nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem, a za účelem splnění povinností daných zákonem. V této situaci je nutné, aby vnitrostátní orgány našly spravedlivou rovnováhu mezi právem na svobodu a represivním působením orgánů veřejné moci.

V čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluva dovoluje zákonné zatčení nebo zbavení svobody za účelem předvedení před příslušný soudní orgán, neboť hrozí nebezpečí, že obviněný spáchá trestný čin nebo uprchne. Důvodnost podezření je zde základním prvkem ochrany poskytované obviněnému před svévolným zbavením osobní svobody.

Čl. 5 odst. 1 písm. d) se vyjadřuje ke zbavení svobody u mladistvých. Pokud zařízení, kde je mladistvý zadržován, neposkytuje výchovný dohled, není možné výjimku na daný případ použít.³⁸

Zákonným zbavením osobní svobody, z důvodu zabránění šíření nemoci, či u osob duševně nemocných a závislých se týká čl. 5 odst. 1 písm. e). Duševní choroba musí být spolehlivě prokázána na základě lékařského posudku a druh a stupeň choroby musí vyžadovat nucené držení.³⁹

³⁷ *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 473. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

³⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Ichin a ostatní proti Ukrajině č. 28189/04 ze dne 21.12.2010

³⁹ *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 491. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

Poslední důvod zbavení svobody je zakotven v čl. 5 odst. 1 písm. f). Výjimka je uplatněna, aby se zabránilo nepovolenému vstupu osoby na území. Tomto případě je nezbytné dbát na přiměřenou délku vazby s ohledem na probíhající řízení o vyhoštění.

Čl. 5 odst. 2 EÚLP se shoduje s čl. 9 odst. 2 MPLP a stanoví, že zatčený musí být seznámen s důvody svého zatčení a obvinění v jazyce, kterému rozumí.⁴⁰ Informace musí být sděleny jednoduchým jazykem, aby byla osoba schopna obrátit se na soud a mohla tak zpochybnit své zbavení svobody. Článek má širší působnost, neboť se vztahuje na všechny případy zbavení svobody.

Čl. 5 odst. 3 se shoduje s čl. 9 odst. 3 MPLP a stanoví, že každý, kdo je zatčen nebo zbaven svobody, musí být předveden před soudce a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn, pokud je záruka, že se dostaví k přelíčení. Hlavním cílem tohoto ustanovení je, aby došlo k propuštění okamžitě, jakmile přestane být zbavení svobody přiměřené.⁴¹ Prvotní přezkum musí být proveden automaticky neboť osoba je v nevýhodném postavení. Propuštění má vždy přednost a obviněný musí být až do odsouzení považován za nevinného. Prvotní zbavení svobody je považováno za začátek lhůty a soud může prodlužovat vazbu pouze z relevantních důvodů a pokud orgány činné v trestním řízení vedli řízení se zvláštní péčí. Obligatorní vazba je na základě tohoto odstavce v naprostém rozporu s EÚLP.

Nebezpečí útěku je nutné posuzovat s ohledem na povahu osoby, její mravy, rodinné vztahy, zaměstnání a další vazby k zemi. ESLP připouští, že závažnost trestu, který obviněnému hrozí, je nutné brát v potaz při hodnocení rizika, zda obviněný uprchne či zda se znovu dopustí trestného činu, ale závažnost obvinění nemůže odůvodnit dlouhotrvající vazbu. Také pokud jsou provedeny nutné úkony, vyšetřování je ukončeno a obviněný již nemůže vyšetřování mařit a ovlivňovat svědky, pominul důvod zbavení osobní svobody.

Čl. 5 odst. 4 EULP je *lex specialis* vůči článku 13 EULP a je totožný s čl. 9 odst. 4 MPLP a umožňuje každému, aby podal návrh na řízení, kde soud rozhodne o zákonnosti zbavení svobody. Případy zbavení svobody vyžadují, aby byla

⁴⁰ *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 503. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

⁴¹ *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 505. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

opakovaně kontrolována ospravedlnitelnost dalšího trvání omezení. Intervaly se budou lišit dle důvodů zbavení svobody a vždy bude záležet na konkrétních okolnostech daného případu. Lhůta začíná běžet, když je soudu podán opravný prostředek.⁴²

Další procesní zárukou je právo být slyšen, jejíž absence je často namítána v souvislosti s vazbou. ESLP se zde ztotožňuje s českým ÚS, který konstatoval, že obviněný má být slyšen za účelem zjištění jeho názoru na věc a nikoli k získání dalších důkazů. Uplatňuje se zde také zásada rovnosti zbraní, která dává všem stranám přiměřenou možnost přednést argumenty. Obhajoba by měla mít přístup ke spisu v takové míře, aby měl obviněný možnost zpochybnit důkazy, které rozhodují o umístění do vazby.⁴³

Čl. 5 odst. 5 EÚLP a čl. 9 odst. 5 MPLP stanoví, že každý, kdo byl zadržen v rozporu s ustanovením těchto článků má nárok na odškodnění. Odškodné nemusí být vždy adekvátní nápravou k porušení práv, tudíž není vždy možné stěžovatele odmítnout, že nevyužil své možnosti na vnitrostátní úrovni, i když mu vnitrostátní právo takovou možnost nabízelo.⁴⁴

⁴²*Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 536. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3

⁴³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Garcia Alva proti Německu č. 23541/94 ze dne 13.2.2001.

⁴⁴ *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 505. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

3. Vývoj úpravy vazby jako institutu omezujícího lidská práva

Historie institutu vazby sahá až do roku 1100 př. n. l, vazba byla využívána jako prostředek k zajištění zločinců, který údajně využíval egyptský Nesét.⁴⁵ Základní účel institutu vazby se po celou dobu jeho existence téměř nezměnil, nicméně došlo k mnoha změnám v pojetí tohoto institutu. Postavení obviněného se v průběhu historických období razantně měnilo, stejně tak i práva, která obviněný požíval. Vazba byla používána jako prostředek nátlakový a v případě obvinění z těžšího trestného činu byla vazba institutem obligatorním. Obviněný minimální práva a jeho postavení bylo shodné s postavením vězně.⁴⁶

Za zásadní ve vývoji pohledu na institut vazby považují filozofické myšlenky přirozenoprávní školy, která na člověka nahlíží jako na subjekt právních vztahů. Člověku jsou dána nezadatelná práva a svobody, kterých nemůže být bezdůvodně zbaven. Přirozeně právní chápání institutu vazby mělo za následek změnu institutu vazby z obligatorního na fakultativní, neboť i při páčání nejzávažnější trestné činnosti, je třeba v mezích zákona přezkoumávat, zda byla naplněna důvodná obava, která by opravňovala orgány veřejné moci k omezení základních práv a svobod obviněného.

3.1 Vývoj úpravy vazby jako institutu omezujícího lidská práva v české legislativě

3.1.1 Úprava vazby po roce 1950

Za velmi zásadní lze považovat změny v přístupu k institutu vazby, ke kterým došlo pod vlivem politických událostí roku 1948, po politickému převratu a převzetí moci Komunistickou stranou Československa. Přijetí nové ústavy ze dne 9. května 1948, na kterou navazoval zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

⁴⁵ CISAŘOVÁ, Dagmar. *Princip presumpce nevinny*. Socialistická zákonost, 1968, č.1.

⁴⁶ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 66-67. Praktické příručky (Orbis).

a zákon č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů, dochází k vytvoření nové struktury soudnictví a k téměř úplné likvidaci nezávislosti soudů a soudní moci. Přestože změny provedené v roce 1948 byly zásadní, úprava trestního procesu nebyla ve shodě s požadavky Komunistické strany Československa a reakcí na nastalý stav bylo vyhlášení tzv. právníké dvouletky, během které vznikl, mimo jiných právních předpisů, i trestní řád č. 87/1950 Sb..⁴⁷

Vazba a zadržení upravené v trestním řádu č. 87/1950 Sb. byla poznamenána faktem, že předmětná úprava zásadně deformovala celou strukturu trestního procesu. Přípravné řízení nabývá na důležitosti, jelikož bylo plně v moci téměř neomezené státní bezpečností. Velmi zásadně byla omezena práva obviněného a rovněž postavení obhájce bylo značně oslabeno. Velké množství deklarovaných zaručených práv, které mělo vyvolat zdání vývoje, zlepšení stavu a záruku demokracie, zůstalo zcela nenaplněno.⁴⁸

Nová úprava trestního řádu obsahovala mimo jiné i zásahy do struktury trestního procesu, tudíž došlo také k zásahům do institutu vazby. Nově byly rozšířeny důvody vazby, v § 96 odst. 1 byla upravena vazba obligatorní a v § 96 odst. 2 vazba fakultativní, jsou zde stanoveny speciální důvody jejího užití. Je vyžadována důvodná existence obavy, že:

- a) obviněný uprchne,
- b) bude působit na svědky nebo spoluobviněné, nebo že bude jinak mařit objasnění skutečností závažných pro trestní řízení, nebo
- c) se znovu dopustí trestného činu.

Dle § 100 řádu bylo rozhodnutí o vzetí do vazby plně v pravomoci prokurátora, jako opravný prostředek v takovémto případě mohla být podána stížnost, o které rozhodoval nadřízený prokurátor v přípravném řízení. Vazba nebyla časově omezena určitou dobou, avšak nebylo vhodné, aby byla vazba bezdůvodně prodlužována, pokud k takovémuto bezdůvodnému a nepřiměřenému

⁴⁷ SCHELLE, Karel a kol. Vývoj trestního řízení. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 63. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-139-9.

⁴⁸ MUSIL, Jan, Pavel ŠÁMAL a Vladimír KRATOCHVÍL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 29. Beckovy právníké učebnice. ISBN 80-7179-678-6.

prodlužování došlo a vazební důvody pominuly, byl prokurátor povinen obviněného propustit na svobodu.⁴⁹

Problematicke výkonu vazby se fakticky věnovalo pouze jedno ustanovení (§296 trestního řádu č. 87/1950 Sb.), které upravovalo, že výkon vazby probíhal v soudních věznicích. Osoba obžalovaného se musela podřídit pouze těm omezením, která byla nezbytná k zabezpečení provedení trestního řízení.⁵⁰

3.1.2 Úprava vazby po roce 1956

Trestní řád č. 64/1956 Sb. byl přijat dne 19. prosince 1956 a přinesl podstatné změny v oblasti trestního práva procesního, které do jisté míry odstranily nedostatky předešlého kodexu. Mezi nejzásadnější změny patřilo rozšíření práv obhajoby, zavedení zákonných lhůt pro trvání vazby a vyšetřování. Dále byl ustanoven dohled prokurátora nad přípravným řízením, byli rozlišovány instituty zatčení, prozatímní vazby, zadržení a vazby.⁵¹

Samotná vazba byla upravena v oddíle druhém hlavy IV., která nesla název zajištění osob a věcí, konkrétně ustanoveními § 79 – § 84. Největším přínosem této nové úpravy byla neexistence vazby obligatorní. Vazba se stala ryze fakultativním zajišťovacím institutem, vazební důvody se však příliš nelišily (§ 79).

Do vazby mohla být dle § 80 vzata pouze osoba, proti které bylo již vzneseno obvinění. Vzetí osobu do vazby byl oprávněn soud a v přípravném řízení prokurátor. O vzetí do vazby musel soud rozhodnout do 48 hodin od doby, kdy mu byl obviněný předán. Orgány činné v trestním řízení byly povinny o vzetí do vazby informovat, resp. vyrozumět příbuzné a zaměstnavatele obviněného.

Podle § 81 mohla vazba v přípravném řízení trvat 2 měsíce, přičemž nadřízený prokurátor mohl rozhodnout o jejím prodloužení nejdéle o 1 měsíc.

⁴⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 149–156. ISBN 80-7179-817-7.

⁵⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.680-681. ISBN 80-7179-817-7.

⁵¹ MUSIL, Jan, Pavel ŠÁMAL a Vladimír KRATOCHVÍL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 30. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-678-6.

Pouze generální prokurátor mohl vazbu prodloužit na delší dobu. Doba se dle tohoto ustanovení počítala od okamžiku omezení osobní svobody do dne podání obžaloby.

Ustanovení § 82 ukládalo prokurátorovi povinnost přezkoumávat důvodnost trvání vazby v každém stádiu trestního řízení a povinnost obviněného z vazby neprodleně propustit, pokud by shledal, že žádný z důvodů vazby již nadále netrvá. Na druhé straně bylo stanoveno právo obviněného o propuštění z vazby kdykoliv požádat. Proti rozhodnutí o vazbě byla přípustná stížnost, přičemž odkladný účinek měla pouze stížnost prokurátora proti rozhodnutí soudu o propuštění z vazby za podmínek ustanovení § 84 odst. 2.

3.1.3 Úprava vazby po roce 1961

V roce 1960 dochází ke schválení nové ústavy (ústavní zákon č. 100/1960 Sb.), která vznikla v duchu socialistických zásad. Ve shodě s tímto ústavním zákonem vznikl nový trestní řád č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, který je dodnes platný, ačkoliv byl již několikrát novelizován.⁵²

Obviněný mohl být vzat do vazby pouze pokud nastaly skutečnosti, které odůvodňovaly obavu:

- že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání,
- není možné zjistit totožnost obviněného, nemá stále bydliště, zaměstnání, hrozí mu vysoký trest,
- že bude působit na svědky nebo spoluobviněné, či jinak mařit trestní stíhání,
- že bude pokračovat v trestné činnosti, dokoná trestný čin nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Vazba zůstává nadále fakultativní a rozhoduje o ní soud a v přípravném řízení prokurátor. Vazba v přípravném řízení může trvat nanejvýš dva měsíce, nadřízený prokurátor může tuto dobu prodloužit o další jeden měsíc, prodloužení na delší dobu je v pravomoci generálního prokurátora. Nejvyšší přípustná doba

⁵² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 167. ISBN 80-7179-817-7.

trvání vazby nebyla stanovena. Novela také upravuje dva možné případy nahrazení vazby, zárukou nebo písemným slibem.⁵³

Vznik nového trestního řádu probíhal pod značným tlakem. Kritika toho předpisu se tak dostavila záhy po jeho přijetí a požadovala jeho změnu.⁵⁴ Kritika poukazovala zejména na to, že Řád pro výkon vazby zasahoval svými ustanoveními mimo rámec této právní úpravy v § 67 TrŘ. Z nové úpravy bylo dovozováno, že i na osobu obviněného vzatou do vazby, by měla být uplatněna zásada presumpce nevinny, smyslem vazby je nezbytná izolace podezřelého od společnosti tak, aby mohlo být trestní stíhání úspěšně ukončeno, popř. se zabránilo pokračování či dokončení trestného činu, který byl obžalovaným připravován. Názory, které vyjádřil M. Studihrač ve své publikaci o výkonu vazby, vedou k jednoznačnému závěru, že výkon vazby podle Řádu pro výkon vazby a jeho provádění přímo ve vazebních věznicích je principiálně téměř shodný s výkonem trestu odnětí svobody. Objevily se oprávněné obavy, že Řád pro výkon vazby z roku 1963 ve svých ustanoveních sledoval i další účel vazby, než stanovený v §67 TrŘ, použití vazby jako donucovacího prostředku vedoucího k dosažení doznání nebo k nedostatečnému uplatňování obhajoby obviněného.⁵⁵

Zákonem č. 173/1968 došlo k úpravě zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Nápravněvýchovné ústavy, které sloužily k výkonu trestu odnětí svobody, dále věznice, ve kterých byla vykonávána vazba a Sbor nápravné výchovy byly z působnosti ministerstva vnitra převedeny do působnosti ministerstva spravedlnosti. Změna právní úpravy vedla k naplnění požadavků právní teorie i aplikační praxe, které jsou založeny na principu presumpce nevinny a respektování základních zásad trestního řízení. Tento zákon znamenal značný pokrok, neboť došlo k úpravě režimu výkonu vazby způsobem, který se liší od režimu úpravy platného pro výkon trestu odnětí svobody. Nedostatkem této úpravy byly především nejasnosti týkající se odkazování na další předpisy, aniž by bylo konkrétně uvedeno na jaké.

⁵³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.184. ISBN 80-7179-817-7.

⁵⁴ MUSIL, Jan, Pavel ŠÁMAL a Vladimír KRATOCHVÍL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 30. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-678-6.

⁵⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.684. ISBN 80-7179-817-7.

Řád výkonu vazby byl novelizován rozkazy ministra spravedlnosti ČSR č. 28/1970 a č. 13/1972. Došlo k jistému oslabení principů ochrany práv obviněných ve vazbě ve srovnání s novým řádem výkonu vazby z roku 1969.⁵⁶ V. Mandák konstatoval, že *byl výkon vazby založen na vztahu dvou procesních subjektů, z nichž na jedné straně obviněný byl zbaven osobní svobody a musel se podrobit řadě omezení; naproti tomu stát měl uloženou povinnost svými orgány poskytnout potřebné zaopatření a nepřekročit nutná omezení vyplývající z účelu a právní povahy vazby jako zajišťovacího procesního opatření, jímž nejsou sledovány sankční cíle.*⁵⁷ Obsah těchto práv a povinností měl být úpravou vytýčen tak, aby výkon byl reálný, kontrolovatelný a vynutitelný. V. Mandák vycházel z toho, že vazba by měla plnit funkci zajišťovací, práva a povinnosti by měly být úpravou jasně dány a právní předpisy, které upravují výkon vazby by neměly tvořit součást procesního práva, ale pouze vymezit, jakým způsobem budou realizovány trestně-procesní normy.⁵⁸

Na konci 80. let se začalo uvažovat o úpravě vazby zvláštním zákonem. Zákon měl zahrnovat nejen otázky samotného výkonu vazby, ale také místo výkonu vazby, účel vazby, rozsah omezení občanských práv, práva a povinnosti osob vzatých do vazby a dále ustanovení o pořádkových opatřeních, procesní ustanovení měla nadále zůstat součástí trestního řádu.

3.1.4 Úprava vazby po roce 1989

Ministerstvo spravedlnosti ČSR již před listopadem 1989 rozeslalo návrh zásad zákona o výkonu vazby k připomínkám, přestože byl zmíněný článek napsán před zásadními změnami naší společnosti předjímal v podstatě budoucí právní úpravu. Dne 1.1.1993 nabyl účinnosti zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Citovaný zákon zřizuje Vězeňskou službu České republiky, která odpovídá za zajištění výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, zároveň je jejím posláním i ochrana pořádku a bezpečnosti při výkonu a

⁵⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.686. ISBN 80-7179-817-7.

⁵⁷ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 225. Praktické příručky (Orbis).

⁵⁸ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 226. Praktické příručky (Orbis).

správě soudnictví. Vězeňská služba střeží ústavy, kde se vykonává vazba a trest odnětí svobody, předvádí osoby ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody a předchází trestné činnosti osob ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Zákon rozčlenil vězeňskou službu na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu, přičemž vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru.

Vládní návrh zákona o výkonu vazby byl vypracován ministerstvem spravedlnosti, schválen vládou a předložen Poslanecké sněmovně, která jej dne 10.11.1993 schválila, ve sbírce zákonů byl vyhlášen jako zákon č. 293/1993 Sb. a Řád výkonu vazby nabyt účinnosti vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., byl opakovaně novelizován.⁵⁹

Po roce 1989 vzniklo několik zásadních novelizací trestního řádu týkajících se institutu vazby, kterým se dále věnuji: zákon č. 178/1990 Sb., zákon č. 303/1990 Sb., zákon č. 558/1991 Sb., zákon č. 292/1993 Sb., zákon č. 125/1995 Sb., zákon č. 166/1998 Sb., zákon č. 265/2001 Sb. a zákon č. 539/2004 Sb., zákon č. 459/2011, zákon č. 45/2013.

Novelizací trestního řádu zákonem č. 178/1990 Sb. došlo k doplnění § 67 trestního řádu o nutné konkrétní skutečnosti odůvodňující obavu z jednání, které by mohlo vést ke stíhání. Dále novelizace upravuje, že u důvody útěkové vazby není přihlíženo faktu, že obviněný je nezaměstnaný. Novelizace umožňuje kárný postih obhájce i prokurátora, obviněné osobě dává právo zvolit si obhájce a radit se s ním v průběhu zadržení, zároveň má obviněný právo na přítomnost obhájce u výslechu. Byla přijata úprava rozšiřující možnosti nahrazení vazby, může být dána záruka důvěryhodnou osobou, která pozitivně ovlivňuje chování obviněného a je schopna dát záruku. V přípravném řízení má soud či prokurátor povinnost seznámit osobu, která nabízí převzetí záruky zájmového sdružení s podstatou obvinění a důvody vazby. Obviněný může být ponechán na svobodě, či propuštěn na svobodu, pokud byla nabídnuta obviněným či jinou osobou majetková záruka ve výši od 10 000 do 1 000 000 Kčs, s přihlédnutím k majetkovým poměrům obviněného nebo toho, kdo majetkovou záruku nabídl, a s přihlédnutím k povaze spáchaného činu a rozsahu

⁵⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.182-209. ISBN 80-7179-817-7.

způsobené škody. Novelizace připouští stížnost proti rozhodnutí o majetkové záruce.⁶⁰

Novelizace trestního řádu č. 558/1991 Sb. provedla zásadní změny v úpravě příkazu k zatčení, v souladu s článkem 8 odst. 4 LPS. Obviněného je možné zatknout na příkaz, který musí být soudcem písemně odůvodněný. Obviněný musí být do 24 hodin odevzdán soudu a vyslechnut soudcem, který je povinen do 24 hodin od převzetí rozhodnout o vazbě nebo obviněného propustit na svobodu. Novela přenesla rozhodování o vzetí do vazby, žádosti o propuštění z vazby i o změnách důvodu vazby z prokurátora na soudce.⁶¹ Novela dále zakotvila, že vazba v přípravném řízení může trvat jen nezbytně dlouhou dobu, může být prodloužena nejvýše na šest měsíců na návrh prokurátora, pokud by propuštění na svobodu mohlo ztížit či zmařit dosažení účelu trestního řízení. Bylo stanoveno maximální trvání této lhůty v přípravném řízení na jeden rok od doručení spisu prokurátorovi. Rozhodovací pravomoc o převzetí peněžité záruky byla přenesena z prokurátora na soudce. Podle § 73a odst. 3 jsou taxativně vymezeny důvody, za kterých případně peněžitá záruka státu. § 83a upravuje institut prohlídky jiných prostor a nařídít domovní prohlídku může v přípravném řízení pouze soudce.⁶²

Novelizace trestního řádu zákonem č. 292/1993 Sb. stanovila, že do vazby lze vzít pouze osobu, které bylo sděleno obvinění. Osoba prokurátora byla nahrazena osobou státního zástupce, pouze vyšetřovatel může zadržet osobu podezřelou či obviněnou. Došlo k výrazným změnám v úpravě trvání vazby, orgány činné v trestním řízení jsou nadále povinny vyřizovat věci vazební přednostně s největším urychlením (§ 71 odst. 1). Vazba v řízení před soudem zároveň s vazbou v přípravném řízení nemůže trvat déle než 2 roky. Ve výjimečných případech je oprávněn o dalším trvání vazby na nezbytně dlouhou dobu rozhodnout soud, lhůta může být prodloužena na 3 roky a u zvláště závažných trestných činů na 4 roky. Státní zástupce, který ve věci vykonává dozor, podává návrh na prodloužení vazby v přípravném řízení od 6 měsíců do 2 let (§ 71 odst. 2), návrh na prodloužení lhůty vazby nad 2 roky podává v řízení před soudem předseda senátu a v přípravném řízení nejvyšší státní zástupce. Návrh je nutné předložit soudu nejpozději 15 dní

⁶⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.206-207. ISBN 80-7179-817-7.

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 22. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4.

⁶² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 200-209. ISBN 80-7179-817-7.

před skončením vazební lhůty, pokud tak není učiněno, musí být obviněný propuštěn na svobodu nejpozději den po uplynutí lhůty. Novela zpřesňuje přijímání nabídky peněžité záruky a dále ruší horní limit peněžité záruky.

Novelizace trestního řádu zákonem č. 125/1995 Sb. doplnila do formulace koluzních důvodů vazby, že musí jít o obavu, že bude obviněný působit na dosud nevyslechnuté svědky. Dále upravuje důvody vazby předstížené, kde musí jít o obavu, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti, pro níž je stíhán. V případě rozhodování o prodloužení vazby nad 2 roky, došlo k přenesení rozhodování z Nejvyššího soudu na vrchní soudy. Pokud je návrh státního zástupce zamítnut, rozhoduje o stížnosti Nejvyšší soud. Tato změna vedla k početné judikatuře především Nejvyššího soudu, která se vztahovala k důvodům prodloužení vazby.

V návaznosti na ústavní zákon č. 162/1998 Sb. došlo k nahrazení lhůty pro předání zadrženého obviněného soudci z 24 na 48 hodin. Novela č.166/1998 stanovila jako koluzní důvod vazby odůvodněnou obavu, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné. Dále došlo k vložení odstavce 2 do § 67, který upravuje pravomoci soudu v přípravném řízení. Soud může rozhodnout o vzetí obviněného do vazby nebo o prodloužení vazby pouze v případě, že byl dán některý z vazebních důvodů uvedený v odstavci 1. Dosud zjištěné skutečnosti musí nasvědčovat tomu, že skutek, pro který bylo sděleno obvinění, byl skutečně spáchán a měl všechny znaky trestného činu a zároveň zde je důvodné podezření, že tento skutek spáchal obviněný.

Dne 1.1. 2002 nabyla účinnosti novelizace trestního řádu č. 265/2001 Sb. Jedná se o jednu z nejrozsáhlejších novel, neboť se dotýkala dvou třetin ustanovení. Nejprve byla zamítnuta, poté dopracována a znovu předložena Poslanecké sněmovně. Novela provedla v úpravě vazby zásadní změny, které měly pomoci rychlejšímu vyřizování vazebních věcí. Jednotlivé změny se týkaly především změn podmínek přípustnosti rozhodnutí o vzetí do vazby, jejího trvání a rozhodování o dalším trvání vazby.⁶³

Změny provedené citovanou novelou je možné charakterizovat takto:

⁶³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.223-226. ISBN 80-7179-817-7.

- byla upravena omezení § 68 odst. 2, pokud nebudou dány důvody vazby uvedené v § 68 odst. 3, nelze vzít obviněného do vazby, tato úprava zajišťuje výjimečnost uplatnění vazby pro méně závažné trestné činy,
- bylo výrazným způsobem omezeno uplatnění koluzní vazby, pokud nejde o výjimky (§ 68 odst. 2 ve spojení s § 68 odst. 3 písm. d) a § 71 odst. 2 trestního řádu, koluzní vazba může trvat nejdéle tři měsíce; tato restrikce se neuplatní, pokud bylo zjištěno, že obviněný již na svědky nebo spoluobviněné působil nebo jinak mařil zjišťování skutečností závažných pro trestní stíhání,
- bylo stanoveno, že ve věcech vazebních je nutný zrychlený postup všech orgánů činných v trestním řízení,
- zásada zdrženlivosti a přiměřenosti se nově odráží v úpravě § 72 odst. 2 písm. b), pokud se obviněný nedopustil jednání uvedeného v § 68 odst. 3 a pokud trestní stíhání nepovede k uložení trestu odnětí svobody, musí být obviněný ihned propuštěn na svobodu,⁶⁴
- bylo stanoveno, že ve zkráceném přípravném řízení má být vazba pouze výjimečným opatřením, je vyžadováno, aby byla nahrazena zadržením a věc byla ve zjednodušeném řízení projednána před samosoudcem,
- došlo k změně dosavadního způsobu rozhodování o prodloužení vazby pravidelným rozhodováním o dalším trvání vazby
- zákonem stanovené lhůty uvedené v § 71 odst. 3, 4, 5 a 6, mají prekluzivní charakter,
- bylo výrazně omezeno celkové trvání vazby a délka trvání vazby koresponduje se závažností činu, pro který je obviněný stíhán (§ 71 odst. 8),
- byly nově zakotveny pořádkové lhůty, které stanovují státnímu zástupci povinnost předložit soudu žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu, a soudu povinnost rozhodnout o propuštění na svobodu,

⁶⁴ KRÁL, Vladimír. *K nové právní úpravě vazebního řízení*. Trestněprávní revue, 2001, č.2, s. 39.

- státní zástupce nemůže rozhodnout, zda zůstane obviněný na svobodě v důsledku využití prostředků nahrazujících vazbu, to může učinit pouze soud, jelikož je nutné zjistit důvody vazby u obviněného,⁶⁵
- byla nepřekročitelně vymezena doba trvání vazby v přípravném řízení i v řízení před soudem, nejsou připuštěny jakékoliv přesuny mezi nimi⁶⁶ (§ 71 odst.3 a 4 v přípravném řízení a v řízení před soudem podle § 71 odst.5 a 6),
- došlo ke změně v úpravě peněžitě záruky, o jejím přijetí může rozhodnout v přípravném řízení státní zástupce.

Velká novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. zásadně změnila ustanovení, která upravují podmínky vzetí do vazby a vazební lhůty, což se velmi výrazně promítlo do počtu obviněných, kteří byli vazebně stíháni od první poloviny 90. let. V porovnání s rokem 2000 bylo v prosinci 2001 vazebně stíháno o 1/3 méně osob, neboť došlo k výraznému propouštění obviněných, kterým po nabytí účinnosti zákona, skončila vazební lhůta. V průběhu roku 2003 se počet obviněných osob ve výkonu vazby stabilizoval na 20 % z celkového počtu vězňených osob.⁶⁷

Novelizace trestního řádu č. 539/2004 Sb. byla přijata po vstupu České republiky do Evropské unie, důvodem přijetí byla harmonizace práva České republiky s právem Evropské unie. Byla změněna ustanovení, která se týkají vazby předběžné a vydávací. Vzhledem k nově zakotvenému evropskému zatýkácímu rozkazu zavádí vazbu předávací.

Novelizace zákona č. 459/2011 Sb. znamenala pro právní úpravu vazby podstatný kvalitativní posun vpřed, novelou bylo do trestního řádu, za účelem realizace práva obviněného na slyšení v rámci rozhodování o vazbě, zavedeno vazební zasedání, dále byla pravomoc rozhodnout v přípravném řízení o dalším trvání vazby přenesena z rukou státního zástupce na soudce. Tímto krokem došlo k sjednocení rozhodujících subjektů v rámci vazebního rozhodování, v současné

⁶⁵ RŮŽIČKA, Miroslav. *Vazba po novele trestního řádu* (Změny provedené zákonem č. 265/2001 Sb.). Právní rádce, 2002, č. 10.

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel. *K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.* Soudní rozhledy, č. 4 s. 112.

⁶⁷ *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 2006, č. 9, s.88. ISSN 1210-6348.

době v přípravném řízení rozhoduje soud o dalším trvání vazby i o žádosti obviněného o propuštění z vazby.

Byla zavedena nová koncepce pojetí rozhodování o trvání vazby, do té doby dvojkolejný systém byl nahrazen systémem komplementárním. V současné době je vazební řízení jednodušší a efektivnější, jednotlivá jednání, jimiž je vazba přezkoumávána na sebe navazují a vzájemně se doplňují. Zamezuje se tak nadměrnému zvyšování počtu rozhodování o vazbě, k duplicitnímu rozhodování, které by mohlo vést k průtahům v projednávání vazebních věcí.

Došlo také k posílení principu výjimečnosti vazby, sjednocení a upřesnění okruhů, které jsou příslušné orgány činné v trestním řízení povinny průběžně zkoumat po celou dobu trvání vazby či k vymezení obligatorních náležitostí odůvodnění rozhodnutí o vazbě, jejichž důsledkem je vzetí obviněného do vazby nebo jeho ponechání v ní.

Byly provedeny systematické změny v řazení příslušných ustanovení trestního řádu. Rozhodování o žádosti o propuštění z vazby bylo přeřazeno do nově vzniklého § 71 a) TrŘ. před rozhodování o dalším trvání vazby z úřední povinnosti, jež bylo nově přeřazeno z § 71 TrŘ. do § 72 TrŘ. Ustanovení § 71 TrŘ. pak nově obsahuje obecnou právní úpravu přezkoumávání trvání důvodů vazby.

Novelizací zákona č. 45/2013 Sb. byl posílen princip subsidiarity vazby, upravují se zde předběžná opatření nahrazující vazbu, která umožňují orgánům rozhodujícím o vazbě získat více prostoru k ponechání obviněného na svobodě nebo k rozhodnutí o jeho propuštění z vazby.

3.2 Vývoj úpravy vazby jako institutu omezujícího lidská práva ve Slovenské republice a v Anglii a Walesu

Cílem této kapitoly není komparace institutu vazby se zahraničím, ale pouze poskytnutí základního náhledu na institut vazby ve Slovenské republice, jejíž právní úpravu lze považovat za blízkou českému právnímu řádu (až do 31.12.2005 platila stejná právní úprava jako v České republice) a v Anglii, kde je systém práva zásadně odlišný od systému kontinentálního práva. Srovnání s aktuální českou právní úpravou slouží k získání inspirace pro úvahy de lege ferenda.

3.2.1 Vazba ve Slovenské republice

Slovenskou právní úpravu lze považovat za blízkou českému právnímu řádu, na Slovensku platila do 31. 12. 2005 shodná právní úprava zákonem č. 141/1961 Z. z., v roce 1993 došlo k rozkolu právních úprav a samostatným novelizacím v obou zemích. Na Slovensku však trestní zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád č. 141/1961 Sb. neprošly tak mnohými a zásadními novelizacemi jako v České republice.

Slovenská právní úprava vychází z Ústavy Slovenské republiky čl. 17 odst. 5, dle kterého je možné vzít osobu do vazby jen z důvodů stanovených zákonem. Základním pramenem slovenského trestního práva je zákon č. 301/2005 Z. z. a mezi další zákonné prameny trestního práva patří zákon č. 221/2006 Z. z. o výkonu vazby.

Novelizace trestního řádu zákonem č. 301/2005 Z. z. si klade za cíl především zefektivnění a zrychlení celého trestního procesu. Na rozdíl od České republiky zde dochází k oddělení činnosti orgánů činných v trestním řízení, soudy dle nové úpravy již nepatří mezi orgány činné v trestním řízení, což je vnímáno jako posílení nezávislosti soudů. Vzniká institut soudce pro přípravné řízení, který rozhoduje o zásahu do lidských práv a svobod v přípravném řízení a dochází také k zavedení zkráceného vyšetřování jako nové formy přípravného řízení. Ve srovnání s českým právním řádem je zcela jistě modernější slovenská úprava týkající se výkonu vazby, neboť připouští možnost pracovat ve výkonu vazby a vzdělávat se ve vyhrazeném čase mimo prostor cely.

Předpoklady vazby a vazební důvody jsou stanoveny v § 71 zákona č. 301/2005. Na rozdíl od české právní úpravy není v základním ustanovení zmínka o proporcionalitě a subsidiaritě vazby. Vazební důvody v případě vazby útěkové jsou shodné s českou právní úpravou, rozdíly je možné zaznamenat u vazby koluzní a předstižné. U vazby koluzní je důvod širší, neboť zahrnuje působení na jakékoliv svědky a spoluobviněné, nikoliv pouze na nevyslechnuté, jak je tomu v České republice. U vazby předstižné nový slovenský trestní řád vychází z původní verze trestního řádu z roku 1961. Vazba předstižná obsahuje obavu z obecného

pokračování v trestné činnosti, nikoliv pouze v trestné činnosti, za kterou je obviněný stíhán, jak je tomu v české právní úpravě.

Maximální délka vazby se zkrátila z 5 na 4 roky a je odstupňována dle závažnosti stíhaného skutku. V přípravném řízení je jako nejvyšší přípustná doba vazby stanoveno 6 měsíců a není možné ji prodloužit jako celkovou dobu trestního řízení nad 1 rok u přečinů, nad 3 roky u zločinů a nad 4 roky u zvláště závažných zločinů. Trvání vazby v přípravném řízení je limitováno z celkové maximální doby na 7 měsíců u přečinů, 19 měsíců u zločinů a 25 měsíců u zvláště závažných zločinů.⁶⁸

O vazbě rozhoduje soud a v přípravném řízení soudce na návrh prokurátora, přičemž soudce není vázán důvody navrhovanými prokurátorem. Dle § 72 TP musí být obviněný vyslechnut před rozhodnutím o vazbě a rodinný příslušník či jiná osoba určena obviněným musí být vyrozuměna o vzetí obviněného do vazby.

Vazba v přípravném řízení a v řízení před soudem může trvat pouze nezbytně dlouhou dobu, což je v přípravném řízení 7 měsíců. Pokud prokurátor nepodá obžalobu nebo návrh na prodloužení lhůty alespoň 20 pracovních dní před skončením lhůty, je obviněný propuštěn na svobodu v poslední den této lhůty. Prodloužení lhůty může trvat až 7 měsíců, ale nesmí být překročena délka, která je uvedena v § 76 odst. 7 TP.⁶⁹

Dle § 76 TP může soud rozhodnout o prodloužení celkové lhůty vazby v trestním řízení na nevyhnutelnou dobu, a to i opakovaně, v případě, že je proti obviněnému vedeno trestní stíhání za zvláště závažný zločin, za který je možné uložit až 25 let nebo trest odnětí svobody na doživotí nebo pokud jde o trestný čin terorismu.

Odlišnost s českou právní úpravou je především v základní době trvání vazby a v kratších lhůtách. Zásadní rozdíly panují v nahlížení na délku jednotlivých fází trestního stíhání. Slovenská právní úprava více než 1/2 z celkové maximální doby trvání vazby vyhrazuje na přípravné řízení, v České republice je vyhrazena vždy nejvýše 1/3 maximální doby trvání vazby. Slovenský trestní řád klade větší

⁶⁸ *Slovenský trestní řád*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-056-0.

⁶⁹ ŠIMOVČEK, Ivan. *Trestné právo procesné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 130. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-324-7..

důraz na přípravné řízení, ve kterém má být věc objasněna, v České republice je těžištěm soudní projednávání věci.

Z trestního řádu z roku 1961 vychází také úpravy alternativ k vazbě, je umožněna záruka občanů nebo důvěryhodné osoby, zájmového sdružení, peněžitá záruka, písemný slib nebo dohled probačního a mediačního úředníka. V § 82 zákona č. 301/2005 Z. z. jsou dále stanoveny přiměřené povinnosti a omezení využívané v případě neuvalení vazby, jde o zákaz vykonávat činnost, zákaz vycestovat do zahraničí, zákaz navštěvovat určená místa, povinnost odevzdat legálně drženou zbraň, zákaz řízení motorového vozidla nebo možnost složit peněžitě prostředky pro zajištění nároku na náhradu škody poškozeného. Plnění a kontrolu těchto uložených povinností či omezení vykonává soudem určený probační a mediační úředník. Slovenské soudy ve své rozhodovací praxi nejčastěji využívají písemného slibu.

Slovenská republika přesto ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie vykazuje stále vysoké procento vazebně stíhaných osob v poměru ke všem osobám omezeným na osobní svobodě. Jsou zde patrné tendence ke snižování počtu vazebně stíhaných osob, po nabytí účinnosti nového trestního řádu došlo k poklesu vazebně stíhaných na 19 %.⁷⁰

3.2.2 Vazba v Anglii a Walesu

Anglosaský systém trestního práva, *common law*, je značně odlišný od systému kontinentálního, tedy i českého. K výrazným změnám trestního řízení a soustavy trestních soudů došlo ve Velké Británii po roce 1970, jedná se především o *Bail Act* z roku 1976, dále o *Prosecution of Offences Act* z roku 1985, *Prosecution of Offence Regulation* z roku 1987, *Criminal Justice and Public Order Act* z roku 2003.⁷¹ O trestných činech v Anglii a ve Walesu rozhoduje Magistrátní soud, u kterého začíná každé projednávání trestného činu a v případě závažnějších trestných činů dochází k předání věci Korunnímu soudu.

⁷⁰ KALMTHOUT, A. M., KNAPEN, M.M., MORGENSTERN, C. *Pre-trial detention in the EU*. Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2009, s. 124

⁷¹ KALMTHOUT, A. M., KNAPEN, M.M., MORGENSTERN, C. *Pre-trial detention in the EU*. Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2009, s. 933

V anglosaském systému není rozlišeno zadržení a vazba, liší se pouze subjekty rozhodující o trvání délky omezení osobní svobody. Policejní inspektor rozhoduje o omezení do 24 hodin, do 36 hodin nadřízený policejní orgán a nad 36 hodin Magistrátní soud. Na rozdíl od českého právního systému je zde využíván institut obligatorní vazby, v případě podezření na zabití nebo znásilnění, kdy podezřelá osoba již byla v minulosti odsouzena pro spáchání některého z těchto trestných činů.

Doba trvání vazby je upravena zcela odlišným způsobem od české úpravy. Anglosaský systém nezná nejzazší legislativní lhůtu, po níž je osobu nutné propustit na svobodu. Nejzazší limity vazby jsou navázány k zahájení soudního procesu, u Magistrátního soudu je lhůta 56 dní, u další žádosti 70 dní a u Korunního soudu 182 dní. Tudíž maximální délka trvání vazby mezi zahájením soudního procesu před Magistrátním soudem a začátkem procesu před Korunním soudem je 252 dnů, tedy 36 týdnů. Lhůta může být prodloužena a obžalovaný má právo na kauci.⁷²

Osoba skládající kauci je povinna vyplnit formulář Application Police Bail, pokud soud kauci nepovolí, je obviněný vzat do vazby. Na povolení kauce existuje zákonné právo, které může být omezeno specifickými okolnostmi.⁷³

Vazba je ve Velké Británii upravena především Bail Act z roku 1970, který ctí zásadu presumpce nevinnosti. Osoba, která spáchá trestný čin je okamžitě předvedena před soudce a má právo být propuštěna na kauci, pokud soud neshledal, že nebyly splněny podmínky (obava ze spáchání trestného činu, obava, že se nedostaví k soudu, obava z ovlivňování svědků). Obviněný zastoupený advokátem má právo, pokud po prvním slyšení zůstává ve vazbě, uplatnit právo žádat o kauci ještě nejvýše dvakrát před Magistrátním soudem a poté před Korunním soudem.⁷⁴

Vazební důvody jsou velmi podobné české právní úpravě, do úvahy přicházejí při nepřijetí kauce (nedostupnost osoby, ovlivňování svědků či jiné maření výkonu spravedlnosti, obava z páchaní další trestné činnosti). Český trestní

⁷² CAPE, E., SMITH, T. *The practice of pre-trial detention in England and Wales: Research report*. [online] University of the West of England, Bristol. 2016 [cit. 14. ledna 2019] s. 29. Dostupné z: <http://eprints.uwe.ac.uk/28291>

⁷³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 649. ISBN 80-7179-817-7.

⁷⁴ CAPE, E., SMITH, T. *The practice of pre-trial detention in England and Wales: Research report*. [online] University of the West of England, Bristol. 2016 [cit. 14. ledna 2019] s. 14. Dostupné z: <http://eprints.uwe.ac.uk/28291>

řád nezná pouze vazební důvody z důvodu ochrany obviněného a z důvodu spáchání trestného činu v průběhu kauce.

Kauci je možné považovat za jediný alternativní institut vazby, který je detailně propracován a zakotven do právního řádu. Anglický právní systém rozlišuje policejní, policejně-soudní a soudní kauci. Dále je upraveno členění na nepodmíněnou a podmíněnou, čímž je chápáno kromě složení finanční částky připojení dalších omezení (nařízený pobyt, hlášení se na policejní stanici, zákaz kontaktu s určitými osobami, zákaz pohybu a zákaz reportingu).⁷⁵ Uplatnění podmíněné vazby je velmi omezeno nedostatkem „bail hostels“ a také obavami, zda budou podmínky vazby dodrženy. Český trestní řád kauci neobsahuje, umožňuje pouze institut peněžitě záruky.

Velká Británie v porovnání s dalšími členskými zeměmi EU po roce 2000 vykazuje vyšší počet vazebně stíhaných v poměru na počet osob omezených na svobodě, konkrétně 17 %, avšak průměrná délka vazby je do 50 dní, což je výrazně nižší než v České republice (130 dní).

⁷⁵ KALMTHOUT, A. M., KNAPEN, M.M., MORGENSTERN, C. *Pre-trial detention in the EU*. Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2009, s. 253

4. Kontroverznost vazby ve světle vnitrostátní a mezinárodně právní ochrany lidských práv

Vazba jako nejzávažnější a nejcitelnější zásah do základních práv a svobod obviněného je s ohledem na dodržování těchto základních práv a svobod institutem značně kontroverzním, má jí být užito jen v těch případech, kdy s ohledem na účel trestního řízení nepostačuje využít opatření mírnějšího.

Právo na osobní svobodu stejně jako další základní práva a svobody jsou prostřednictvím ústavních norem součástí ústavního pořádku České republiky. Dle čl. 3 ústavy České republiky je to Listina základních práv a svobod, na základě čl. 10 pak především Úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. V článku 83 je zakotvena role Ústavního soudu jako ochránce ústavnosti. Dle článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je Ústavní soud stanoven ochráncem dodržování ústavnosti rozhodnutí nižších soudů. Ústavní stížnost umožňuje bránit se proti pravomocnému rozhodnutí orgánů veřejné moci, v němž stěžovatel spatřuje porušení některého ústavou zaručených lidských práv.

Článek 10 Ústavy České republiky stanoví, že mezinárodní smlouvy, jež byly ratifikovány Parlamentem České republiky a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu. Pokud mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva, tím je dána bezprostřední závaznost a aplikační přednost těchto smluv před zákony. *„Při vzájemném střetu mezinárodní smlouvy s vnitrostátní právní normou je nutno použít úpravu právní normy pro jednotlivce příznivější.“*⁷⁶

Ústavní soud se opakovaně ve své judikatuře zabývá otázkou ústavnosti výkladu jednotlivých důvodů vazby obsažených v ustanoveních § 67 písm. a) b) c) TrŘ, dále otázce přiměřenosti trvání vazby, resp. počítání vazebních lhůt ve vztahu k jejich prodloužení, požadavku rychlosti řízení ve vazebních věcech, právu obviněného žádat o propuštění z vazby, námitkám o nepřipustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutí Nejvyššího soudu, rozhodnutí o vazbě, k níž má dojít teprve

⁷⁶ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 85. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-572-8.

v budoucnu a k právu obviněného nahlížet do spisu, právu na obhajobu ve vazebním řízení či právu na zákonného soudce a právu být slyšen.

4.1 Vymezení pojmu institutu vazby

Institut vazby, jako jeden ze zajišťovacích prostředků proti obviněnému, je výlučně procesní povahy. Právní definice vazby v našem právním řádu nelze nalézt, ale existují definice či názory dohledatelné v odborné literatuře. V. Mandák tvrdí, že vazba je institut trestního řízení, kterým je obviněný na základě oprávněného orgánu dočasně zbaven svobody, aby se nemohl vyhýbat trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit a ztěžovat objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů, nebo pokračovat v trestné činnosti.⁷⁷

Zásadním znakem institutu vazby je dočasná ztráta osobní svobody obviněného, proto je vazba je mnohdy považována z pohledu právních teoretiků za nutné zlo trestního řízení.⁷⁸

Vazba zbavuje osobní svobody člověka, o kterém není jednoznačně určeno, zda se dopustil trestného činu či ne. Je proto nutné uplatnit požadavek, aby se v kterémkoli stádiu trestního řízení vždy pečlivě přezkoumávalo, jestli je uvalení, nebo další trvání vazby nezbytným procesním opatřením, jehož cílem je dosažení účelu trestního řízení a jestli tohoto účelu nelze dosáhnou jiným způsobem. Je tedy vždy nutné náležitě zvážit stupeň společenské nebezpečnosti činu, druh a předpokládanou výši trestu, pro který je vedeno trestní stíhání.⁷⁹

Vazba jako zajišťovací institut je vymezena základními zásadami trestního řízení. Vazba má být ultima ratio, tj. až krajním a mimořádným prostředkem omezení osobní svobody. S tím souvisí i zásada subsidiarity vazby, která stanovuje, že vazbu lze na obviněného uvalit pouze v případě, kdy jiným, mírnějším opatřením nelze dosáhnout zákonem stanoveného účelu. Nesmí však být nepřiměřeně

⁷⁷ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s.65. Praktické příručky (Orbis).

⁷⁸ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s.67. Praktické příručky (Orbis).

⁷⁹ DRAŠTÍK, Antonín. *K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě*. Trestní právo, 1997, č. 12, s. 9.

zasahováno do základních práv a svobod obviněného. Uplatňování principu proporcionality, které je zakotveno v trestním řádu tzv. Velkou novelou, vyjadřuje, že vazbu nelze uvalit, pokud by její uložení představovalo nepoměr s ohledem na význam věci a očekávaný trest.⁸⁰

Je nutné zdůraznit, že vazbu nelze pojímat ani jako předběžné rozhodnutí o vině, neboť by to bylo v rozporu s principem presumpce nevinny.⁸¹

4.2 Vazba v judikatuře Ústavního soudu

4.2.1. Obecné otázky posuzování vazby v nálezech Ústavního soudu

Právníci z aplikační praxe přistupují k institutu vazby odlišným způsobem. Státní zástupci, policisté i soudci považují vazbu za nezbytné zajišťovací opatření proti osobě obviněného. Zásadním problémem jsou potíže spojené s výkladem procesních předpisů, především lhůt trvání vazby. Především u soudců se již podařilo dospět k pojetí, dle něhož by vazba měla být výjimečná a náležitě odůvodněná. Advokáti zpravidla namítají, že institut vazby je nadužívaný a uplatňovaný i v případech, kdy trestní stíhání obviněného je vedeno nedůvodně. Veřejnost obecně hodnotí vazbu jako obdobu trestu, v očích široké veřejnosti většinou platí, kdo byl obviněn, je zcela jistě vinen bez ohledu na zásadu presumpce nevinny.⁸²

V demokratických právních státech, jímž je i Česká republika, je k ochraně lidských práv a svobod zpravidla zřízen oddělený orgán – ústavní soud. Čl. 8 Úst. pověřil ochrannou ústavně zaručených práv a svobod Ústavní soud České republiky, který kontroluje právní normy a zabývá se přezkumem rozhodnutí orgánů veřejné moci.⁸³

⁸⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 371-379. ISBN 80-7179-817-7.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. Díl. 1., 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 464. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-043-0.

⁸² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. VII. ISBN 80-7179-817-7.

⁸³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. s. 39. Právnícké učebnice (Eurolex Bohemia). ISBN 80-8643207-6.

Ústavní soud se ve své judikatuře opakovaně zabývá ústavností vazebních rozhodnutí, nálezy a usnesení se týkají trvání vazby, počítání vazebních lhůt ve vztahu k prodlužování vazby, požadavku rychlosti řízení ve vazebních věcech a problematiky opravných prostředků. Judikatura Ústavního soudu České republiky chápe vazbu jako výjimečné opatření, které je v souladu s Ústavou České republiky, pouze pokud zákonem stanoveného účelu, které trestní stíhání sleduje, nelze dosáhnout jiným způsobem. Splnění této podmínky je obligatorní, až následně je možné se zabývat tím, jestli byly splněny vazební důvody.⁸⁴

Ústavní soud ve svých rozhodnutích týkajících se vazby uvádí, že se jedná o mimořádný prostředek omezení osobní svobody, který nelze uplatňovat automaticky při stíhání každého závažnějšího činu. Vazba má značný vliv na život obviněného a na život jeho okolí, neboť do jisté míry předjímá konečné rozhodnutí, a je tudíž nezbytné v každém vazebním případě pečlivě přezkoumat, zda jsou vazební důvody dány a zda účel vazby nepominul, s ohledem na presumpci nevinu. Při posuzování ústavnosti vazebních případů vychází Ústavní soud především ze „skutečnosti, že obsahem právního institutu vazby je vynesení ústavně akceptovatelných důvodů omezení osobní svobody obviněného s cílem znemožnit zmaření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení“.⁸⁵

Vazba je tedy pouze nezbytné omezení osobní svobody, s ohledem na presumpci nevinu a důvodem omezení je umožnění orgánům činným v trestním řízení uskutečnit a dokončit toto řízení. D. Císařová zdůrazňuje s poukazem na § 67 trestního řádu, že vazbu lze použít jen, pokud vznikne určitá obava z dalšího chování obviněného, nikoliv na základě toho, že by se na něj hledělo jako na vinného.⁸⁶

Rozhodnutí o vzetí do vazby představuje značný zásah do základních lidských práv, především do práva na osobní svobodu, tudíž musí být tento zásah interpretován restriktivně (viz. nález Pl. ÚS 4/49, dále nálezy sp. Zn. III. ÚS 271/96,

⁸⁴ BAXA, Josef, *K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce*. Trestní právo, 1996, č. 12, s. 7.

⁸⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 4. ISBN 80-7179-817-7.

⁸⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Princip presumpce nevinu*. Stát a právo, č. 10, s. 137.

sp. Zn. I. ÚS 77/02). Ústavní soud se vyjádřil ve smyslu, že tento právní názor přetrvává i po novelizaci trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001sb.⁸⁷

Ústavní soud při posuzování ústavnosti zásahů orgánů veřejné moci do osobní svobody (čl. 8 LPS a čl. EÚLP) vychází ze stanoviska, že ochrana osobní svobody je jedním z nejvýznamnějších lidských práv. Právo na osobní svobodu je zařazeno do hlavy druhé oddílu prvního LPS „Základní práva a svobody“. Ústavní výjimky z uvedeného práva je třeba vykládat restriktivně a zásahy musí být přiměřené a citlivé.⁸⁸

Ústavní soud ve své judikatuře také klade důraz na tvrzení, že rozhodnutí o vazbě je výrazným zásahem do osobní svobody člověka (čl. 8 LPS), tudíž považuje restriktivní přístup a náležité odůvodnění vazebního rozhodnutí u obecného soudu za nezbytné. Vzhledem k důležitosti dodržování ústavně zaručených základních lidských práv, je zákonem vyžadovaný způsob odůvodnění rozhodnutí opodstatněný a obecné odůvodnění rozhodnutí omezujícího osobní svobodu je nepřipustné a není v souladu s ústavním pořádkem České republiky.⁸⁹

Ústavní soud ve svých rozhodnutích konstatuje, že je dozorcem nad ústavností práva, což potvrzují rozhodnutí Ústavního soudu, v nichž se přiklonil k tvrzením stěžovatelů, kteří byli vzati do vazby, vzhledem k neexistenci důvodů vazby nebo z důvodu formálních pochybení. Možnost Ústavního soudu přezkoumat důvodnost vzetí do vazby je značně omezená, jelikož vazební rozhodnutí může Ústavní soud hodnotit pouze z hlediska ústavnosti nikoliv z hlediska zákonnosti. Ústavnímu soudu taktéž nepřísluší vyjadřovat se k jednotlivým krokům vyšetřování. Ústavní soud se vyjádřil, že mu nepřísluší zabývat se vinou stěžovatele, pokud rozhoduje o ústavnosti, neboť institut vazby spadá svou povahou do práva procesního nikoli hmotného.⁹⁰

K problematice omezení osobní svobody jako základního lidského práva vazbou se Ústavní soud vyjádřil ve své judikatuře tvrzením, že výklad zákonných

⁸⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 5. ISBN 80-7179-817-7.

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, *sp. zn. I. ÚS 645/99*.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2000, *sp. zn. III. ÚS 103/99* a nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, *sp. zn. I. ÚS 432/01*.

⁹⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 5-6. ISBN 80-7179-817-7.

znaků „konkrétních skutečností“ je především věcí obecných soudů, které mají posoudit, zda trvání vyšetřovací vazby, či zda vazba vůbec je nutným opatřením pro dosažení účelu trestního řízení a zda tohoto účelu nelze dosáhnout jiným způsobem. Pro aplikaci § 67 TrŘ nejsou dána objektivní a neměnná kritéria, je třeba je vždy vyvodit z individuální povahy věci, osoby obviněného, jeho osobních poměrů, rozsahu dokazování apod. Ústavní soud dle ustálené judikatury zasahuje v případě, že rozhodnutí obecného soudu o vazbě není podloženo zákonným důvodem (čl. 8 odst. 1 al. 1 LPS), nebo pokud jsou zjištěné důvody vazby v extrémním rozporu s ústavním pořádkem České republiky, nebo mezinárodními smlouvami ve smyslu čl. 10 Úst. (viz. náleží sp. zn. III. ÚS 18/96).⁹¹

Zákonný důvod pro vzetí do vazby může nastat v závislosti na konkrétním případě i z důvodu objektivní konstelace zahrnující osobu pachatele, stádium vyšetřování i skutkovou podstatu trestného činu. Ústavní soud vztahuje tuto argumentaci i na vazbu útěkovou a předstižnou (viz. sp. zn. II. ÚS 138/93 a sp. zn. I. ÚS 62/96).

Ústavní soud konstatoval, že vzhledem k obavám z koluzního jednání může být konkrétní skutečností odůvodňující vzetí do vazby podle § 67 písm. b) TrŘ i okolnost, že nebyl doposud vyslechnut svědek, jehož výpověď může zvrátit zásadním způsobem výsledky dosavadního řízení a přispět k objasnění otázky věrohodnosti osob účastnících se trestního řízení.⁹²

Zároveň Ústavní soud připustil, že v každém konkrétním případě je nutná úvaha, zda nastala situace, kdy převyšuje zájem na objasnění trestného činu nad zájmem na osobní svobodě jedince, při střetu platí přednost práva jedince na osobní svobodu (čl. 5 odst. 1 EÚLP) před společenským zájmem na objasnění trestné činnosti.

Ústavní soud dále uvádí, že podle § 67 TrŘ smí být obviněný vzat do vazby pouze tehdy, jsou-li dané konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu z uplatnění některého důvodu vazby. Z povahy věci je zřejmé, že soud nemůže učinit jistý závěr, že v případě nevzetí obviněného do vazby se jmenovaný dopustí některého z jednání upraveného v citovaném ustanovení. Z hlediska ústavněprávního je nutné

⁹¹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 5-6. ISBN 80-7179-817-7.

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/93.

požadovat, aby vazební rozhodnutí byla „dostatečně konkrétními skutečnostmi“, z nichž lze na zmíněnou obavu usuzovat.⁹³

4.2.2. Nálezy Ústavního soudu k jednotlivým vazebním důvodům

4.2.2.1. Vazba útěková

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se trestnímu řízení vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stále v bydliště anebo mu hrozí vysoký trest ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu.

Dle Mandáka uvedené důvody útěkové vazby směřují k účelu zabezpečit přítomnost obviněného na úkonech trestního řízení.⁹⁴

Ústavní soud konstatuje (vazba útěková a koluzní), že ustanovení § 67 písm. b) TrŘ předpokládá pro vzetí do vazby nutnost existence konkrétních skutečností, které odůvodňují obavu, že obviněný bude působit na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností důležitých pro trestní stíhání. V závislosti na konkrétním případě, ale může stačit i „určitá objektivní konstelace, která zahrnuje nejen osobu pachatele, ale i všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, včetně stádia vyšetřování“⁹⁵

Ústavní soud ve své judikatuře uvedl, že za důvod ospravedlňující nařízení vazby se považuje jen určitá situace vztahující se k činu a osobě obviněného. Skutečnost, že je obžalovaný cizím státním občanem, není reálným nebezpečím, ani konkrétně skutkově podloženou hrozbou, jež má být vazbou odstraněna. V této věci Ústavní soud shledal, že rozhodnutí o vzetí do vazby je založeno převážně na dohaděch a hypotetických soudech vzhledem ke způsobu odůvodnění vazby.

⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2001, *sp. zn. I. ÚS 381/01*.

⁹⁴ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 75. Praktické příručky (Orbis).

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, *sp. zn. I. ÚS 62/96*. Tuto argumentaci je možné vztáhnout na vazební důvody útěkové i předstížené.

Skutečnost, že obviněný je občanem Vietnamské republiky vytváří pouze abstraktní hrozbu, jež má být vazbou odstraněna.⁹⁶

Ústavní soud konstatoval, že důvod útěkové vazby nelze odůvodnit skutečností, že stěžovatel může kdykoliv opustit území České republiky, jelikož svoboda pohybu je ústavně zaručena (čl. 14 LPS) a vzhledem k realizaci tohoto základního práva není možné výše zmíněné považovat za konkrétní situaci odůvodňující vzetí do vazby. Obecné soudy v tomto případě vazební důvody odůvodnily cizí státní příslušností, omezeným trvalým pobytem stěžovatele, pouze obchodními vazbami na ČR, hrozbou vysokého trestu a zadržením v souvislosti s pokusem opustit území ČR.

Ústavní soud v dané věci popřel tvrzení, že firemní aktivity jsou jedinou vazbou na ČR. Konstatoval, že ze spisů je patrné, že v ČR žije i rodina a děti stěžovatele a dotyčný podniká i v jiných firmách. Útěková vazba nemůže být odůvodněna pouze zadržením stěžovatele na hraničním přechodu nebo jeho možností kdykoliv vycestovat mimo území ČR (stěžovatel vzhledem ke svým obchodním aktivitám často cestoval), neboť svoboda pobytu je ústavně zaručena (čl. 14 LPS) a z důvodu uplatnění tohoto základního lidského práva není možné dovozovat existenci uváděného vazebního důvodu.⁹⁷

Ústavní soud ve vztahu k vazbě útěkové odvolává na judikaturu, v níž se ztotožnil s právním názorem, že v konkrétním případě je „třeba uvážit nejen předpokládanou výši trestu, ale i to, zda takto stanovená výše trestu odůvodňuje obavu, že konkrétní obviněný uprchne nebo se bude skrývat“.⁹⁸

Ústavní soud nepovažuje hrozbu vysokého trestu za konkrétní skutečnost v zákoně uvedenou, která zakládá obavu z jednání podle §. 67 písm. a) TrŘ. Městský soud shledal existenci útěkového vazebního důvodu v hrozbě vysokého trestu a strachu s těmito okolnostmi spojenými. Ústavní soud konstatoval, že pokud by tento názor akceptoval, musel by ad absurdum uznat obecný právní názor, že útěková vazba musí být uvalena na každého, komu hrozí vysoký trest. Tento názor nekoresponduje s čl. 8 LPS zaručujícím osobní svobodu.⁹⁹

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, *sp. zn. II. ÚS 347/96*.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, *sp. zn. I. ÚS 645/99*.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, *sp. zn. I. ÚS 432/01*.

⁹⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 11. ISBN 80-7179-817-7.

Ústavní soud dále uvedl, že rozhodnutí o vzetí do vazby podle § 38 odst. 1 TŘR, je rozhodnutím fakultativním a mělo být vázáno na zákonnou podmínku o uvalení vazby za účelem omezení útěku. Vzhledem k rodinným poměrům a dalším okolnostem v tomto případě nebyl obecný soud dle názoru Ústavního soudu způsobilý odůvodnit nutnost uvalení útekové vazby. Stěžovatel má vzhledem k nezávislosti obecných soudů nárok na řádný a spravedlivý proces dle čl. 36 a násl. LPS, čl. 1 Úst. vylučující libovůli soudů při rozhodování a nezbytnost rozhodnutí řádně odůvodnit. Napadené rozhodnutí tomuto požadavku nevyhovuje a je v rozporu s čl. 8 odst. 5 LPS, tudíž bylo ÚS zrušeno.¹⁰⁰

Pod pojmem „uprchne“ se rozumí útek do ciziny, pod pojmem „bude se skrývat“ soudní praxe chápe jeho ukryvání se v tuzemsku.¹⁰¹

V případě vazby jako proti uprchlému, stěžovatel napadl rozhodnutí obecných soudů. Uvedl, že poskytl svou adresu, přesto nebyl učiněn pokus mu písemnosti doručit, pouze mu bylo sděleno obvinění běžnou poštou, nebyla dodržena pravidla upravující právní styk s cizinou. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, zjistil, že obecné soudy postupovaly v rozporu s hlavou pátou LPS základních práv a svobod (čl. 36 odst. 1 LPS) i v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚPL. Obecné soudy nevyčerpaly všechny možnosti doručení písemností dle EÚPL a nejednaly dle sdělení č. 550/1992 Sb. o vzájemné pomoci o věcech trestních.¹⁰²

Pro nařízení útekové vazby postačí existence kterékoli skutečnosti uvedené v citovaném ustanovení za splnění kumulativní podmínky, že z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že se bude svou nepřítomností vyhýbat trestnímu stíhání nebo výkonu trestu. Jedná se o výčet demonstrativní, tudíž se může jednat i o jiné skutečnosti než výslovně zmíněné. Jako důvodnou obavu lze označit stav, *“ kdy se lze s rozumným stupněm pravděpodobnosti domnívat, že obviněný, zůstane-li na svobodě, se bude snažit vyhnout trestním důsledkům svého jednání, a to způsobem, který by jej učinil fyzicky nepostižitelným, ať už trvale nebo jen dočasně “*.¹⁰³

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 3. 2001, *sp. zn. IV. ÚS 649/2000*.

¹⁰¹ RŮŽIČKA, M. Vazba po novele trestního řádu. Právní rádce, 2002, č.10

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 9. 11. 2000, *sp. zn. III. ÚS 325/2000*.

¹⁰³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 407. ISBN 80-7179-817-7.

4.2.2.2. Vazba koluzní

Druhý vazební důvod tzv. vazba koluzní je vymezena v § 67 písm. b) trestního řádu. Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod čl. 5 odst. 1 písm. c) vymezuje skutkovou podstatu vazebních důvodů, podmínkou je nutnost zásady důvodného podezření ze spáchání trestného činu nebo jiných jednání obsahující hrozbu koluzního chování (Pl. ÚS 1/94, publ. pod č. 101/1994 Sb.).

Hrozba koluzního jednání jako důvod vzetí obviněného do vazby, se stala předmětem návrhu na zrušení uvalení vazby, navrhovatel se domníval, že ustanovení je v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP, ve znění protokolů č. 3,5 a 8. Navrhovatel udal, že v zákoně upravený vazební důvod není v souladu s uvedeným článkem. PS Parlamentu České republiky se jako účastník řízení vyjádřila, že podle českého trestního řádu je podmínkou vazby skutečnost, že jde o osobu, u níž je „dostatečně odůvodněn závěr, že spáchala trestný čin“ (§ 163 odst. 1 TrŘ). Jinou konstrukci má výše zmíněný článek, kde je vazba odůvodněná, nastane-li „důvodné podezření ze spáchání trestného činu“.

Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh na zrušení ustanovení par. 67 písm. b) TrŘ není důvodný, neboť EÚLP v čl. 5 odst. 1 písm. c) považuje za podmínku, že ke zbavení svobody musí dojít podle zákona a tuto podmínku naše právní úprava splňuje. Soud konstatoval, že zde nedochází k nesouladu úprav po stránce formální ani obsahové.

V této věci své odlišné stanovisko vyjádřili soudci V. Ševčík a P. Hollander, domnívají se, že výklad Úmluvy jako jediného právně závazného textu, jehož závaznost je nutné dovodit z cizojazyčného textu EÚLP, nikoliv z českého překladu, který neodpovídá sémanticky anglickému výrazu „offence“.¹⁰⁴

¹⁰⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 13-14. ISBN 80-7179-817-7.

Ústavní soud poukázal na fakt, že konkrétní skutečnosti odůvodňující vazební důvod podle § 67 odst. 1 písm. b) TrŘ má vykazovat činnost obviněného, která vede k maření trestního stíhání. Výše uvedené se týká i obav z ovlivňování nevyslechnutých svědků, výpověď konkrétního svědka se musí vztahovat k trestnému činu, pro který byl o sděleno obvinění.¹⁰⁵

Obecné soudy nemohou zakládat důvod koluzní vazby na potřebě provedení výslechu neurčitého okruhu svědků k případné další trestné činnosti stěžovatele, pro niž mu nebylo vzneseno obvinění. Obava z ovlivňování potenciálních svědků je pouze hypotetická, nikoli reálně hrozící.

Obecné soudy v tomto případě mohli koluzní důvod vazby odůvodnit pouze potřebou vyslechnout konkrétní svědky k dalšímu trestnímu jednání, existuje-li podezření ze spáchání pokračujícího trestného činu. V tomto případě byl stěžovatel stíhán pro dva různé trestné činy spáchané v odstupu jednoho roku, tudíž nejde o jeden pokračující skutek.

Ústavní soud konstatoval, že koluzní důvod byl použit v rozporu s ustanovením § 67 odst. 1 písm. a) TrŘ s trestně právní zásadou vyplývající z ustanovení § 2 odst. 4 TrŘ, která orgánům činným v trestním řízení ukládá povinnost projednat trestní věc tak, aby byla zaručena občanská práva vyplývající z Ústavy, je tedy nutné při aplikaci procesních prostředků dodržet princip subsidiarity. Rozhodnutí obecných soudů nebyla v souladu s ústavním principem zdrženlivosti ve smyslu čl. 4 odst. 4. LPS, dotčeno bylo právo na řádný zákonný proces dle čl. 8 odst. 2 a 5 LPS ve spojení s čl. 90 Úst., taktéž princip zákazu libovůle v rozhodování a čl. 36 odst. 1 LPS a čl. 6 odst. 1 EÚLP, které zaručují právo na spravedlivé soudní řízení.¹⁰⁶

Ústavní soud také konstatoval, že snaha náležitě zjistit trestné činy a spravedlivě potrestat pachatele (§ 1 odst. 1 TrŘ) nemůže být v právním státě nadřazena právu obviněného na zákonný proces, neboť nelze porušovat procesní předpisy a je nezbytné zajistit obviněnému možnost účinně se hájit.

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, *sp. zn. II. ÚS 599/01*.

¹⁰⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 23-24. ISBN 80-7179-817-7.

K rozhodnutí o koluzním vazebním důvodu je zcela jistě nedostatečné tvrzení, že se obviněná necítí být vinná a její snaha se vyvinut a celé jednání bagatelizovat, ani nutnost provádět specifikované vyšetřovací úkony.

Ústavní soud shledal vzetí do vazby jako neodůvodněné, neboť nehrozilo nebezpečí z prodlení a noční výslech bez přítomnosti obhájce, zbavení osobní svobody ve špatném zdravotním stavu, je nutné považovat za pochybení soudu I. stupně spočívající v porušení práva stěžovatelky na obhajobu.¹⁰⁷

Za maření objasňování nelze pokládat jednání obviněného, který pouze využívá svého zákonného práva na obhajobu. Obviněného nelze vzít do vazby z důvodu odmítnutí vypovídat, popírání viny či uvádění nepravdivých okolností. Obviněný totiž v těchto případech aktivně nepůsobí na žádné osoby či věci, což je podmínkou koluzní vazby.¹⁰⁸

Ústavní soud v reakci na námitku stěžovatele, že napadenými usneseními obecných soudů byly porušeny čl. 8 odst. 2 LPS, čl. 5 odst. 1 a čl. 6 odst. 1 EÚLP a čl. 1 a čl. 90 Úst., uvedl, že při hodnocení ústavnosti vazebních důvodů vychází především ze zásady, že obsahem právního institutu vazby je vymezení ústavně akceptovatelných důvodů omezení osobní svobody s cílem znemožnit zmaření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení. Vazbou je míněno nezbytné omezení osobní svobody s ohledem na respektování principu presumpce nevinný a smyslem tohoto omezení je umožnit orgánům činným v trestním řízení ukončení tohoto řízení.¹⁰⁹

Je evidentní, že vzetí do vazby je značným zásahem do práva na osobní svobodu, tudíž je nutné zásah interpretovat značně restriktivně. Možnosti Ústavního soudu na přezkum důvodnosti vzetí do vazby jsou značně omezené, neboť vazební rozhodnutí může hodnotit pouze z hlediska ústavnosti nikoliv z hlediska běžné zákonnosti. Ústavnímu soudu nepřísluší vyjadřovat se k metodám vedení vyšetřování.¹¹⁰

Ústavní soud ve svém nálezu konstatoval, že vazební důvody dle ustanovení § 67 písm. b) TrŘ jsou obecně dány, jsou-li v daném případě zjištěny konkrétní

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2002, *sp. zn. IV. ÚS 16/02*.

¹⁰⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 419. ISBN 80-7179-817-7.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2002, *sp. zn. I. ÚS 77/02*.

¹¹⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 25. ISBN 80-7179-817-7.

skutečnosti odůvodňující obavu, že obviněný bude mařit zjišťování skutkových okolností důležitých pro vyšetřování. Ústavní soud již v řadě svých nálezů udává, že o konkrétní skutečnost jde, pokud obviněný zavinil příčinu k obavě z koluzního jednání a existuje-li objektivní konstelace týkající se osoby pachatele, vykazující všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, včetně stádia vyšetřování. V tomto případě bylo odůvodnění napadených usnesení vágní a nenaplnilo podmínky dané ustanovením § 134 odst. 2 (§ 138) TrŘ. Vyslechnutí všech osob participujících v trestné činnosti, které by mohli napomoci vyšetření případu, nemůže být samo o sobě důvodem pro uvalení koluzní vazby. Ústavní soud také vytkl obecným soudům mechanický způsob postupu a pro rozpor s čl. 8 odst. 5 LPS napadené usnesení obecných soudů zrušil.¹¹¹

Abstraktně pojímaná možnost koluzního jednání obviněného není dostatečným vazebním důvodem, koluzní vazba by mohla v tomto případě být obecným vazebním důvodem, neboť pouhou možností mařit objasnění věci lze teoreticky vyloučit jen ojediněle.¹¹²

Rovněž ji nemůže odůvodňovat jen určitá důkazní či procesní situace např. rozpory ve výpovědi, příbuzenský vztah mezi obviněným a svědkem, počátek vyšetřování, kdy ještě nejsou opatřeny zásadní důkazy.¹¹³

4.2.2.3. Vazba předstižná

*Vazba předstižná má zvláštní postavení, je často namítáno, že se jedná spíše o donucovací opatření, které nepatří na půdu trestního procesu, kde je cizorodým prvkem, neboť spočívá na preventivních bezpečnostních základech a není povahou trestního řízení opodstatněno. Její opodstatnění je třeba hledat v zájmu společnosti na izolaci obviněného, který ji ohrožuje páčáním další trestné činnosti, v zájmu předejití trestné činnosti.*¹¹⁴

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. IV. 207/99.

¹¹² MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 107. Praktické příručky (Orbis).

¹¹³ Tamtéž, s. 108.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 123.

Dále se poukazuje na to, že předstižná vazba vede v praxi k někdy neodůvodněným zásahům do osobní svobody tam, kde nelze dovést ani důvodnou obavu z útěku ani nebezpečí koluze. „*Soudce v rané fázi trestního řízení, kdy poznatky bývají jednostranné a neúplné, někdy zvolí zdánlivě méně konfrontační postup, vyhoví státnímu zástupci a vezme obviněného do vazby*“.¹¹⁵

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, dle § 67 písm. c) trestního řádu. Důvodná obava musí vyplývat z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností, ze kterých je možno usuzovat, že nebezpečí dané ustanovením je aktuální, obviněný musí být způsobilý takovou trestnou činnost páchat a tato situace musí hrozit bezprostředně.¹¹⁶

Důvody vazby předstižné jsou dány alternativně, to znamená, že k opodstatněnosti vazby postačuje odůvodněnost kterékoli z uvedených obav. První obava se týká opakování trestné činnosti.

Opakováním činnosti, pro niž je obviněný stíhán, je míněno spáchání dalšího trestného činu, který by jinak, pokud by nedošlo k zahájení trestního stíhání, byl pokračováním v trestném činu, tzn. spáchání dílčího útoku pokračujícího trestného činu či opakovaného činu stejné právní kvalifikace. V literatuře je často uváděno, že opakováním trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, se rozumí pouze taková trestná činnost, která má stejnou právní kvalifikaci.¹¹⁷

Ústavní soud konstatoval ve svém nálezu, že není korektní argumentace spácháním podobného trestného činu v minulosti, jelikož k němu došlo za totalitního režimu a šlo o politicky motivovanou trestnou činnost, nelze tedy dovozovat existenci důvodné obavy, že stěžovatel bude páchat tuto trestnou činnost i po roce 1989, kdy došlo ke změně společenských a politických poměrů. Ústavní soud shledal odůvodnění krajského soudu nedostatečně odůvodněné a

¹¹⁵ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002, s. 214. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-612-3.

¹¹⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 427. ISBN 80-7179-817-7.

¹¹⁷ *Trestní řád: komentář*. 4., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002, s. 363. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-634-4.

nepřesvědčivé, neboť páchaní trestné činnosti bylo spojené s pracovní činností v BIS a z podstaty věci je prakticky vyloučeno, aby stěžovatel páchal trestnou činnost dále po ukončení výkonu jeho pracovní činnosti. Nelze tedy z těchto skutečností dovozovat existenci důvodné obavy, že stěžovatel bude trestnou činností páchat i poté, co přestal danou činnost vykonávat.¹¹⁸

Dalším důvodem vazby předstižné je obava, že obviněný dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo který připravoval. Musí se jednat o totožný trestný čin, pro který je stíhán. Poslední alternativou je, že obviněný vykoná trestný čin, kterým vyhrožoval jinému určitou újmou (např. usmrcením, ublížením na zdraví či škodou velkého rozsahu). Zde se předpokládá, že obviněný je trestně stíhán pro některý z uvedených trestných činů a nastala obava, že svou výhrůžku splní.

K tomuto vazebnímu důvodu ústavní soud opakovaně konstatuje, že z titulu převážně preventivní funkce nelze požadovat, aby soudce učinil jistý závěr, že nebude-li obviněný ponechán ve vazbě naplní se následek předpokládaný v tomto ustanovení. Ústavní soud považuje za nutné, aby závěry soudů o nezbytnosti vazebního stíhání z tohoto důvodu logicky plynuly z dosud ujištěného skutkového stavu, aby z rozhodnutí bylo možno vysledovat objektivní východiska, způsob uvažování soudů a jejich vztah k závěrům, které učinily.¹¹⁹

U důvodu předstižné vazby přichází v úvahu použití nahrazení vazby zárukou nebo slibem (§ 73 trestního řádu) a peněžitou zárukou (§ 73a trestního řádu).

4.2.2.4. Přezkoumávání důvodnosti trestního stíhání (ve znění před novelou č. 265/2001 Sb.)

Ústavní soud uvádí, že na počátku trestního stíhání neexistuje dostatečný důkazní materiál a předběžné řízení slouží k shromáždění podkladů obžaloby. Z těchto skutečností však nelze dovozovat uvalení vazby, neboť subjektivní povaha činu je velmi nejasná. Ústavní soud souhlasí s názorem, že bližší okolnosti vykazující úmysl obviněného způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch mohou být prokázány později, v průběhu trestního řízení.

¹¹⁸ Nález ústavního soudu ze dne 30. 7. 2002, *sp. zn. I. ÚS 131/02*.

¹¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ze 12.3. 2009, *sp. zn. II. ÚS 437/09*.

Zastává však názor, že okolnosti nasvědčující tomu, že se obvinění dopustil trestného činu musí existovat již v době zahájení trestního stíhání a musí být obsažené ve sdělení obvinění.¹²⁰

Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že ve sdělení obvinění chybí podstatné znaky trestného činu podle § 158 odst. 1 písm. a) TrŘ (zneužívání pravomoci veřejného činitele). Naplnění skutkové podstaty musí vykazovat objektivní stránky (výkon pravomoci odporující zákonu) i subjektivní stránky (úmysl způsobit někomu škodu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch).

Ústavní soud musel konstatovat, že postup orgánů činných v trestním řízení nelze akceptovat vzhledem k tomu, že trestný čin nebyl činem úmyslným a bylo ignorováno naplnění skutkové podstaty činu s ohledem na subjektivní stránku věci. Ústavní soud z uvedených důvodů stížnosti vyhověl, neboť byla porušena základní práva stěžovatele obsažená v čl. 8 odst. 2 LPS, došlo k vzetí do vazby, aniž by byla uplatněna podmínka sdělení řádného obvinění. Rovněž byl porušen čl. 90 Úst., dle kterého je soud povolán poskytovat zákonem stanoveným způsobem ochranu právům.¹²¹

Ústavní soud konstatoval, že zjištění soudu při rozhodování o vazbě, o nedůvodnosti trestního stíhání obviněného se má bezprostředně projevit propuštěním na svobodu (je-li ve vazbě,) nebo nevzetím do vazby.¹²²

Stěžovatel v ústavní stížnosti navrhl zrušení usnesení obvodního soudu, neboť nebyly splněny zákonné podmínky pro uvalení vazby a orgány činné v trestním řízení nezvolily vhodný procesní postup. Samotné stíhání se neopíralo o zákonné opatření důkazů, domovní prohlídka byla uskutečněna protiústavním způsobem. Ústavní soud poukázal na skutečnost, že vzetí do vazby bylo založeno na hypotetických soudech a dohadách.

Obvodní soudy porušily čl. 8 odst. 2, 3 a čl. 37 odst. 4 LPS. Byla porušena základní podmínka pro rozhodnutí o vazbě, tj. trestní stíhání nebylo vedeno řádným procesním postupem. Domovní prohlídka, kterou byly důkazy opatřeny byla

¹²⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 26-27. ISBN 80-7179-817-7.

¹²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 1996, *sp. zn. I. ÚS 46/96*.

¹²² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 27-28. ISBN 80-7179-817-7.

provedena na základě příkazu, který byl ÚS shledán jako protiústavní a v rozporu s čl. 12 LPS.¹²³

Ve věci rozhodování o způsobilosti pro přezkum Ústavní soud shledal, že sdělení obvinění samo o sobě není způsobilé pro přezkum ÚS. Ústavní stížnost by po vyčerpání dostupných procesních prostředků mohla přicházet v úvahu, pokud by obvinění bylo spojeno se zásahem do základních práv a svobod, které nelze odčinit jinak (např. vzetí do vazby, zadržení a otevření zásilek apod.). V této věc Ústavní soud rozhodl, že stěžovatelova osobní svoboda nebyla porušena, tudíž nebyla splněna podmínka o podání ústavní stížnosti, podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, bezprostřední vztah mezi napadeným zásahem orgánu veřejné moci a jeho tvrzenou protiústavností.¹²⁴

Vzhledem k vymezení postavení ÚS podle čl. 83 Úst., je zřejmé že ingerenci ÚS do rozhodování orgánů činných v trestním řízení lze v přípravném řízení akceptovat pouze výjimečně. Ústavní soud v této souvislosti poukazuje na fakt, že systém ústavního soudnictví je v České republice založen na přezkumu věcí pravomocně skončených, v nichž protiústavnost nelze nahradit jinými prostředky. Důvodnost obvinění je předmětem celého trestního řízení a Ústavnímu soudu přísluší se jím zabývat z hlediska ochrany stěžovatelových základních práv a svobod toliko po jeho skončení a vyčerpání všech procesních prostředků k ochraně podle trestního řádu.¹²⁵

4.2.3. Přiměřenost trvání vazby, rozhodování o prodloužení vazby

4.2.3.1. Přiměřenost trvání vazby

Obecně lze poukázat na náleží ÚS sp. zn. IV. ÚS 55/94, kde ústavní soud judikoval, že je výlučně věcí státu organizovat soudnictví tak, aby byly respektovány principy soudnictví zakotvené v Listině a v Úmluvě a případné

¹²³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.

¹²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 12. 2000, sp. zn. I. ÚS 651/2000.

¹²⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 29-30. ISBN 80-7179-817-7.

nedostatky nemohou být k tíži občanů, kteří právem očekávají poskytnutí soudní ochrany v přiměřené době.

V odůvodnění ÚS konstatuje, že podle ustanovení čl. 6 EÚLP má každý právo, aby byla jeho věc projednávána nezávislým soudem, spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě. Úmluva je ve smyslu čl. 10 Úst. bezprostředně závazná a má přednost před zákonem. Právo na soudní ochranu je zakotveno také v hlavě páté LPS. Ústavnímu soudu přísluší posoudit, zda řízení bylo spravedlivé a zda byly respektovány principy uvedené ve výše zmíněných člancích LPS a EÚLP.

Ústavní soud uvádí, že v obecném zájmu výkonu spravedlnosti nesporně náleží povinnost státu vykonat spravedlnost bez zbytečných průtahů v přiměřené lhůtě (čl. 9 odst. 3 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který je závazný pro Českou republiku ve smyslu ustanovení čl. 10 Ústavy).¹²⁶

Zásada rychlosti je projevena jako povinnost všech orgánů činných v trestním řízení vyřizovat vazební věci přednostně s největším urychlením, tedy pře takovými věcmi, kde se obviněný ve vazbě nenachází. Rychlost řízení však nesmí být na újmu zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Promítnutí zásady zdrženlivosti a přiměřenosti lze spatřovat v ustanovení, že vazba může trvat jen nezbytně nutnou dobu (§ 71 odst. 2 t. ř.)

Pro oblast trestního soudnictví je ve věcech vazebních stanovena lhůta v maximální hranici 4 let (§71 odst. 4 TrŘ), v níž musí být vazební věc pravomocně skončena, jde o nepřekročitelný limit (§40 odst. 1 LPS), orgány k tomu povolané musí být připravené spravedlnost vykonat nebo obviněného z vazby propustit.¹²⁷

*Připustná doba trvání vazby v závislosti na trestní sazbě, která za spáchaný trestný čin obviněnému hrozí, představuje maximální zákonnou hranici délky trvání vazby, v žádném případě však pro konstatování důvodnosti vazby v soudním rozhodnutí není automatickým vymezením délky jejího trvání.*¹²⁸

Ústavní soud ve svém nálezu konstatoval, že omezení osobní svobody zákonnou vazbou je vždy citelným a významným zásahem do ústavně zaručených

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 83/96.

¹²⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 31-32. ISBN 80-7179-817-7.

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel. *K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2002. ISSN 1213-5313. Dostupné také z: <http://www.beck.cz/>

práv a svobod jedince a zákonné důvody pro trvání vazby musí být pečlivě zváženy, aby se zabránilo zbytečným průtahům a byla respektována základní práva na osobní svobodu (čl. 8 odst. 1 LPS).¹²⁹

Dále Ústavní soud poukázal na ustanovení §71 odst. 1 TrŘ, dle kterého jsou orgány činné v trestním řízení povinny vyřizovat vazební věci přednostně s největším urychlením, pokud není toto ustanovení respektováno, dochází k porušení čl. 38 odst. 2 al 1 LPS.¹³⁰

Ústavní soud taktéž judikoval, že respektování kritéria „přiměřené lhůty“ z důvodu nedostačujícího stavu personálu je důvodem nedostatečným.¹³¹

V neposlední řadě je nutné s ohledem na přiměřenost trvání vazby uplatňovat hledisko subsidiarity ústavní stížnosti jako krajního prostředku k ochraně práv. Z toho plyne minimalizace zásahů do činnosti orgánů činných v trestním řízení. Ústavní soud shledal porušení čl. 38 odst. 2 LPS pouze tehdy, jestliže průtahy v řízení ovlivnily nedodržení dalších ústavních principů řádného procesu.¹³²

4.2.3.2. Prodloužení vazby (rozhodování o dalším trvání vazby)

Ve věci ÚS sp. zn. PR ÚS 4/94 Ústavní soud uvedl, že obsahem právního institutu vazby je vymezení ústavně akceptovatelných důvodů omezení osobní svobody s cílem znemožnit zmaření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení. Vazba představuje nezbytné omezení, platí zde presumpce nevinny, jež umožňuje orgánům činným v trestním řízení uskutečnění a ukončení tohoto řízení. Účelem není jen spravedlivé potrestání pachatele, ale i právo na „fair“ proces, který je podmínkou existence demokratického právního státu. Z uvedeného vyplývá, že při rozhodování o prodloužení vazby je nutná existence základního vazebního důvodu, průkaznost vážných důvodů, v důsledku, kterých nebylo možné řízení ukončit v uplynulé lhůtě. Na rozhodování o prodloužení vazby je nutné vztáhnout

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 62/95.

¹³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 1999, sp. zn. I. ÚS 383/98.

¹³¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 12. 1994, sp. zn. III. ÚS 173/94.

¹³² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 35. ISBN 80-7179-817-7.

vyšší požadavky než na rozhodování o vazbě a z hlediska principu rovnosti zde musí platit právo na přezkoumání. Evropský soud pro lidská práva toto několikrát zdůraznil při aplikaci čl. 5 odst. 4 EÚLP.¹³³

Zásadní změnu v počítání lhůt ve vztahu k prodlužování (vrácení případu státnímu zástupci k došetření) přineslo rozhodnutí Ústavního soudu, v jehož odůvodnění Ústavní soud uvedl, že stanovení vazební lhůty po vrácení věci k došetření státnímu zástupci je nutné odvodit z právního institutu vazby a z ustanovení LPS dotýkajících se základních práv a svobod.¹³⁴

Podle čl. 8 odst. 5 LPS nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodu a na dobu stanovenou zákonem, na základě rozhodnutí soudu. ÚS vyjádřil svůj názor, že „časové vymezení vazby, resp. jejího prodloužení, v konkrétní věci musí být i konkrétně, po náležitém zdůvodnění, stanoveno a nemůže vyplývat přímo ze zákona“. Je tedy úkolem soudů stanovit při rozhodování o vazbě, resp. o jejím prodloužení, dobu jejího trvání v konkrétním případě a také se zabývat možným dotčením základního práva obviněného dle čl. 38 odst. 2 LPS.¹³⁵

Ústavní soud také konstatuje, že prodloužení vazby v přípravném řízení nestačí odůvodnit jen existencí důvodu uvedeném v odst. 1 §67 TrŘ, ale je nutné podpořit toto rozhodnutí dalším kumulativním předpokladem, jímž je důvodnost trestního stíhání. Pokud není tento předpoklad naplněn, je porušena zásada zdrženlivosti obsažená v čl. 4 odst. 4 LPS, porušení tohoto článku se promítá do čl. 18 EÚLP.¹³⁶

V této souvislosti je nutné zmínit, že shoda mezi deklarovanými pravidly a postupem orgánů veřejné moci je podmínkou právního státu, jedním ze základních předpokladů (čl. 1 odst. 1 Úst.) patří i princip právní jistoty a předvídatelnosti právního řádu, který musí být ve shodě se zákony (čl. 2 odst. 2, čl. 36 odst. 1 LPS, čl. 2 odst. 3, čl. 90 a čl. 95 odst. Úst.).¹³⁷

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, *sp. zn. Pl. ÚS 4/94*.

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 11. 1997, *sp. zn. III. ÚS 337/97*.

¹³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, *sp. zn. Pl. ÚS 4/94*.

¹³⁶ Nález ústavního soudu ze dne 19. 12. 2001, *sp. zn. II. ÚS 413/01*.

¹³⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 47. ISBN 80-7179-817-7.

4.2.4. Právo obviněného žádat o propuštění z vazby na svobodu.

ÚS uvedl ve svém nálezu, že z ustanovení §72 odst. 1 TrŘ vyplývá povinnost všech orgánů činných v trestním řízení zkoumat v každém období trestní řízení, zda vazební důvody trvají nebo zda se změnily. Stejnou povinnost mají i při rozhodování o propuštění na svobodu podle §72 odst. 2 TrŘ. Závěry orgánů musí být jasné, srozumitelné a přezkoumatelné, jelikož jde o ústavně zaručené právo na osobní svobodu zakotvené v čl. 8 LPS.¹³⁸

Za zmínku stojí rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku ze dne 6.4. 2000 č. 126 ve věci Labita proti Itálii, ve kterém kritizuje obecnost a globálnost odůvodnění – „slábnutí obvinění“, nepovažuje existenci objektivní konstelace za odůvodnění vazebního důvodu podle §67 písm. b) TrŘ.¹³⁹

Ústavní soud konstatoval ve věci týkající se změněny vazebního důvodu, že pokud odvolací soud rozhodne v řízení o vazbě zamítavým výrokem o podané stížnosti při změně vazebního důvodu, aniž by v předcházejícím řízení dal možnost stěžovateli se k vydání rozhodnutí vyjádřit, porušil zásadu dvojinstančního řízení a zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl.36 odst. 1 LPS.¹⁴⁰

4.2.5. Problematika přípustnosti stížnosti v souvislosti s vazebním rozhodnutím

Výraznou změnu v dosavadní praxi přinesl náleží ÚS sp. zn. III. ÚS 86/98, který vznáší otázku, kdy jde o rozhodnutí soudu „v prvním stupni“ při rozhodování o vazbě v trestním řízení. Jedná se o obecný problém přezkoumatelnosti rozhodnutí o vazbě, které je učiněno soudem jinak rozhodujícím v postavení „soudu druhého stupně“. ¹⁴¹

Ústavní soud uvedl, že obecním soudům je ústavně svěřena ochrana práva a musí postupovat stanoveným způsobem (čl. 90 al. 1 Úst.), soudy jsou vázány v oblasti trestního soudnictví trestním řádem. Soud v tomto případě rozhoduje

¹³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2000, sp. zn. IV. ÚS 527/2000.

¹³⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 49. ISBN 80-7179-817-7.

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 170/01.

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 7. 1998, sp. zn. III. ÚS 86/98.

rozsudkem dle § 119 odst. 1, § 120 odst. 3, § 122 odst. 1, §225 odst. 1 TrŘ.¹⁴² V ostatních případech se tak děje usnesením, což zásadně rozlišuje materii, o níž je nutno rozhodnout. Pokud zákon stanoví přezkum vyšším soudem, bylo-li usnesení vydáno soudem, který rozhoduje v prvním stupni (§ 141 odst. 2 TrŘ), nelze zákonnou podmínku rozhodování v „prvním stupni“ vyložit omezujícím způsobem, jak činí v ustálené praxi obecné soudy, i když zákonný text připouští výklad širší.

Ústavní soud dospěl k závěru, že v trestním řízení obecné soudy rozhodují usnesením, jako nižší formou rozhodnutí pouze pokud rozhodují o otázkách přidružených, oddělitelných od „věci samé“. Toto usnesení je rozhodnutím meritorním, má povahu rozhodnutí prvostupňového, bez ohledu na to, v kterém stupni obecného soudu bylo přijato. Výjimkou by bylo vydání usnesení před Nejvyšším soudem.¹⁴³

K základním zásadám spravedlivého procesu podle čl. 36 odst. 1 LPS mimo nezávislého a nestranného rozhodování a vyloučení libovůle patří také ústavní požadavek přezkumu rozhodnutí soudu nižšího stupně soudem vyššího stupně, aby došlo k naplnění základního práva na soudní ochranu (hlava pátá LPS) a právo na spravedlivý proces. Pokud zákon připouští dvojí výklad, je nezbytné dát při aplikaci přednost tomu, který je ve své interpretaci co nejvíce souladný s ústavním požadavkem republiky.¹⁴⁴

4.2.6. Námitka nepřipustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutí Nejvyššího soudu

Ústavní soud řešil námitku nepřipustnosti ústavní stížnosti vznesenou Nejvyšším soudem ČR. Ústavní soud v této věci judikoval, že příslušnost Ústavního soudu projednávat ústavní stížnosti, které se týkají prodloužení trvání vazby Nejvyšším soudem je dané, neboť dle ustanovení §72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., který je nutné považovat za *lex specialis*, má fyzická nebo právnická osoba podle §87 odst. 1 písm. d) právo obrátit se na Ústavní soud, jestliže

¹⁴² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 54-55. ISBN 80-7179-817-7.

¹⁴³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 56. ISBN 80-7179-817-7.

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 1996, *Pl. ÚS 48/95*.

tvrdí, že bylo pravomocným rozhodnutím, opatřením nebo jiným zásahem orgánů veřejné moci porušeno její základní právo nebo svoboda zaručená ústavou či mezinárodní smlouvou dle čl. 10 Úst. a pokud byla splněna podmínka vyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práv poskytuje.¹⁴⁵

4.2.7. Rozhodnutí o vazbě, k níž má dojít v budoucnu

Ústavní soud ve věci rozhodnutí o vazbě, k níž má dojít v budoucnu shledal, že rozhodnutí o vazbě osoby, která si odpykává trest odnětí svobody, k vazbě má dojít v budoucnu, je protiústavní. Dochází k zneužití faktu, že obviněný, by po propuštění musel být zadržen a mohl se dovolávat práv ve smyslu §75, §77 TrŘ, např. práva být vyslechnut, je rozhodnutím o budoucí vazbě těchto práv zbaven. Má-li být osoba propuštěná z výkonu trestu vzata do vazby, může se tak stát jen při splnění podmínek ustanovených trestním řádem. Jiný postup by znamenal diskriminaci, ale i porušení ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 8 odst. 2, odst. 3 LPS, v čl. 5 odst. 1, odst. 3 EÚLP.¹⁴⁶

Ústavní soud také judikoval ve, že jednou z funkcí úpravy základních práv a svobod je jejich „prozařování“ celým právním řádem a orgány veřejné moci jsou povinny interpretovat a aplikovat právo pohledem základních práv a svobod.¹⁴⁷

4.2.8. Právo obviněného nahlížet do spisu, vazba koluzní

Ve věci týkající se práva obviněného nahlížet do spisu Ústavní soud konstatoval, že právo obviněného nahlížet do spisu je součástí jeho práva na obhajobu, zaručeného čl. 40 odst. 3 LPS, tudíž omezení tohoto práva, i když je zákonem připuštěno, je nutné náležitě zdůvodnit, aby nebylo znemožněno přezkoumání.

Za závažné důvody ve smyslu ustanovení § 65 odst. 2 TrŘ nelze považovat obecný důvod maření výsledků vyšetřování a ovlivňování svědků, v situaci, kdy se

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1994, *sp. zn. I. ÚS 131/93*.

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 1999, *sp. zn. IV. ÚS 57/99*.

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 11. 1999, *sp. zn. I. ÚS 315/99*.

obviněný nachází v koluzní vazbě. Ústavní soud vzhledem k výše uvedeným skutečnostem shledal porušení stěžovatelova základního práva vymezeného čl. 40 odst. 3 LPS a čl. 6 odst. 3 písm. b) o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁴⁸

4.2.9. Právo na obhajobu ve vazebním řízení

Právo na obhajobu v trestním řízení je jedním ze základních práv každého jedince a jak uvádí ústavní soud, je ústavně zaručené v čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 LPS, spolu s presumpcí nevinnosti (čl. 40 odst. 2 LPS) jsou základními podmínkami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 LPS), ve kterém je zjišťována vina. Ústavní záruky se odrážejí i v procesních předpisech trestního řádu (§ 33 odst. 1 TrŘ), který je společně s ústavou vystaven na zásadě priority volby obhájce (§ 33 odst. 1, § 37 odst. 2 TrŘ), kterou má obviněný možnost uplatnit v kterémkoli stádiu neskončeného řízení. Je věcí obviněného, zda svého práva volby využije, za volbu nese odpovědnost obviněný a obecnému soudu nepřísluší posuzovat kvalitu obhajoby či její nečinnost, neboť opak by znamenal zásah státní moci do ústavně zaručeného práva na obhajobu.¹⁴⁹

Obdobně to platí i v případě, že obviněný svého práva nevyužije, jde-li o řízení, v němž obviněný ex lege obhájce musí mít, obecný soud je oprávněn obhájce ustanovit (§ 38 odst. 1 TrŘ), pokud tak sám obviněný neučiní.

Z práva svobodné volby obhájce a z autonomnosti jeho postavení před soudem ovšem vyplývá povinnost podřídit obhajobu podmínkám zákona (§ 41 TrŘ, § 16 AZ) a současně dbát na etické zásady. Při porušení pravidel během poskytování právní pomoci non lege artis (a nejde o trestnou činnost) může nápravu zjednat pouze Advokátní komora.¹⁵⁰

Ve věci obhajoby obviněného dvěma obhájci Ústavní soud konstatoval, že není zákonem vyloučeno, je-li obviněný obhajován dvěma a více obhájci, pokud obhájci jednájí vždy za obviněného a výlučně jeho jménem, tuto obhajobu je nutné

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2001, *sp. zn. IV. ÚS 472/2000*.

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1996, *sp. zn. III. ÚS 83/96*.

¹⁵⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 65. ISBN 80-7179-817-7.

pokládat v každé fázi za jednotný procesní úkon tehdy, je-li dána příležitost k uplatnění všem obhájcům, kteří se na obhajobě podíleli.¹⁵¹

Ústavní soud ve věci týkající se práva hovořit s obhájcem bez přítomnosti třetí osoby uvádí, že ustanovení §33 odst. 4 TrŘ, je nutné vykládat s ohledem na ústavněprávní interpretaci a s respektem k zárukám spravedlivého procesu, tudíž právo hovořit s obhájcem bez přítomnosti třetí osoby, je obviněnému třeba umožnit.¹⁵²

Obhájce je povinen průběžně sledovat, jestli po provedení procesních úkonů, nedošlo k pominutí existence důvodů vazby nebo zda nedošlo k porušení zákonných povinností ze strany orgánů činných v trestním řízení. Obhájce je také povinen na nastalé situace neprodleně reagovat.

4.2.10. Právo na zákonného soudce

Ve věci práva na zákonného soudce Ústavní soud poukázal na to, že ústavní princip zákonného soudce nelze obcházet, bez ohledu na důvody, nelze jej ospravedlňovat tvrzením o věcné správnosti. Pro jedince i pro celou společnost je velmi nebezpečné povolávat k výkonu spravedlnosti soudce a soud vybrané podle účelových hledisek, což dokládá i naše historická zkušenost z nedávné doby totality.¹⁵³

Ústavně zaručené právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 LPS) dle nálezu Ústavního soudu dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost, na straně druhé představuje pro každého účastníka řízení stejně cennou záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolány soudy a soudci podle předem daných zásad“, tak aby byl vyloučen výběr soudců a soudů ad hoc.¹⁵⁴

¹⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 6. 1998, *sp. zn. III. ÚS 308/97*.

¹⁵² Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2001, *sp. zn. I. ÚS 592/2000*.

¹⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 1996, *sp. zn. III. ÚS 232/95*.

¹⁵⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 10. 1999, *sp. zn. I. ÚS 389/98*.

4.2.11. Právo obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení

Ústavní soud konstatoval, že právo obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení, v němž je přezkoumávána zákonnost dalšího trvání vazby, je základní institucionální zárukou spravedlnosti řízení o pokračování či skončení omezení základních lidských práv a osobních svobod. Mezi institucionalizované rysy vyžadované u subjektů přezkoumávajících oprávněnost trvání vazby patří nestrannost a nezávislost. Tyto rysy státního zástupce nesplňuje z hlediska osobního statusu ani z hlediska postavení v trestním řízení (viz článek 80 odst. 1 Úst. § 2 odst. 5 věta 5 a § 68 odst. 1 TrŘ.) rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě není rozhodnutím ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

Ve vztahu k „přezkumu“ prováděnému státním zástupcem ESLP konstatuje, že ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy považuje za přezkum pouze ten provedený soudním orgánem, nebo alespoň orgánem, který má shodné institucionální rysy jako soud. Obdobné hodnocení provedl ESLP v případě rumunských státních zástupců podřízených generálnímu prokurátorovi a poté ministru spravedlnosti, kdy udal, že nesplňují požadavek nezávislosti.¹⁵⁵

Ústavní soud ve věci sp. zn. I. ÚS 573/02 judikuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti a nikoliv „běžné zákonnosti“ (čl. 83 Ústava České republiky). Ústavní soud není povolán k přezkumu aplikace „jednoduchého práva“, jestliže shledá porušení základních práv a svobod (§ 72 odst. 1 písm. a) ve spojení s čl. 1, 10 a 3 Ústavy České republiky. Ústavní soud byl v daném případě povolán k posouzení otázky, zda rozhodnutí obecného soudu odpovídají požadavkům čl. 5 odst. 4 Úmluvy, jak je chápe ESLP závazně vykládající Úmluvy o lidských právech a základních svobodách, která má dle čl. 10 Úst. ČR aplikační přednost před ustanoveními „běžných zákonů“.

Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že nemohl uplatnit námitky požadované čl. 5 odst. 4 Úmluvy, v řízení kontradiktorním s procesními zárukami, mezi něž patří rovnost zbraní, možnost vznést argumenty proti ponechání ve vazbě, možnost nahlédnout do spisu a možnost být osobně slyšen. Tyto požadavky vyplývají

¹⁵⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Panthea proti Rumunsku č. 33343/96 ze dne 3.6.2003.

z rozhodnutí ESLP Garcia Alva proti Německu, Schöps proti Německu, Lamy proti Belgii a Nikolova proti Bulharsku.

Ústavní soud konstatoval, že obvodní soud při ponechání stěžovatele ve vazbě rozhodoval v neveřejném zasedání, nebyl přítomen obhájce ani obviněný, což koliduje s výkladem čl. 5 a 6 Úmluvy, jak jej podává ESLP ve svých rozhodnutích, kde právo být slyšen je zařazeno mezi základní procesní garance aplikované v případech omezení základních práv a svobod.¹⁵⁶

Výše uvedené vedlo Ústavní soud k závěru, že obecný soud porušil svým rozhodnutím ustanovení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Pokud není umožněno slyšení obviněného, dochází v případě pokračování vazby k ústavně nepřipustnému omezování ústavních práv a svobod (čl. 8 odst. 2 Listiny, čl. 5 odst. 4 Úmluvy).¹⁵⁷

¹⁵⁶ např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Assenov a ostatní proti Bulharsku 24760/94 § 162 ze dne 28.10.1998.

¹⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, *sp. zn. I. ÚS 573/02*.

5. Úvahy de lege ferenda

Pokud se mají naplnit postuláty uvedené v citovaných rozhodnutích Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva a principy plynoucí z mezinárodních smluv i zásad trestního práva ve vztahu k vazbě jako institutu tak závažným způsobem omezujícím lidská práva, pak se domnívám, že musí být odmítnuty snahy o zpřísnění ustanovení TrŘ týkající se zavedení obligatorní vazby a musí dojít k určité změně v postojích státního zastupitelství a obecných soudů k této problematice.

Je pochopitelné, že nikdy v blízké budoucnosti nebude zřejmě možno vazbu zcela nahradit jinými prostředky zajištění, tendence by však měla směřovat k posílení principu ultima ratio. Podle mého přesvědčení by měla být příslušná ustanovení TrŘ vykládána restriktivně, a nikoliv extenzivně a při úvahách o důvodnosti vazby by měly být respektovány zásady presumpce nevinny a nezávislosti soudu.

Pokud jde o některé úvahy de lege ferenda, pak považuji za nepřijatelné ty, které směřují k návratu k obligatorní vazbě, a to zejména v období, kdy se ve společnosti projevují určité tendence, které právě neposilují rozvoj demokracie. Byly to pravděpodobně právě nezákonnosti, ke kterým docházelo v 50. letech, které vedly ke zrušení obligatorní vazby. Právě proto, že vazba je institutem, tak závažně omezujícím lidská práva, není možné připustit právní úpravu, která by znamenala ještě častější použití vazebních ustanovení, než je tomu v současné době, i když je třeba připomenout, že v České republice dochází k poklesu počtu vazebních stíhaní. Nicméně institut vazby je ve srovnání s vyspělými evropskými zeměmi stále nadužíván.

Problematikou vzájemného vztahu obligatorní a fakultativní vazby případně kombinací obou de lege ferenda se velmi důkladně zabýval V. Mandák, kladl si otázky, zda potřebujeme obligatorní vazbu.¹⁵⁸ Byl si vědom určitých rizik zrušení obligatorní vazby, zejména s ohledem na období nárůstu organizované kriminality, avšak já jsem přesvědčen, že z hlediska zde zmíněných principů nemůže požadavek obligatorní vazby obstát, neboť by v podstatě znamenal, že orgány rozhodující o

¹⁵⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 760. ISBN 80-7179-817-7.

vazbě, prodloužení vazby nebo propuštění z vazby by nebyly nezávislé, ale byly by vázány povinností uložit vazbu i tam, kde by její uložení znamenalo zásadní zásah právě do principů, které mají lidská práva chránit.

Dále by úvahy de lege ferenda měly směřovat k používání vazby v nejnezbytnějších případech tak, aby docházelo k co nejmenším zásahům do osobních svobod obviněného. Použití tohoto krajního prostředku je nutné náležitě zkoumat a odůvodnit.

Názory na vazbu se mezi justičními orgány značně liší, vždy jde o otázku osobní zkušenosti. Vzhledem k praxi v advokátní kanceláři se kloním spíše k názorům obhajoby, která chápe vazbu jako „nutné zlo“. Domnívám se, že v konkrétních případech je vazba nadužívána, o čemž svědčí případy, kdy dochází ke zproštění obžaloby po 2,5 letech trvání vazby.

Úvahy by se měly ubírat především cestou zúžení výjimek v TrŘ. Problematické se mi jeví ustanovení § 68 TrŘ, konkrétně odstavec 2. Zde je uvedeno, že do vazby nelze vzít obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Úprava trestního řádu zde nereaguje na novelizaci trestního zákoníku provedenou zákonem č. 40/2009 Sb., touto novelizací dochází ke zpřísnění trestní sazby u mnoha trestných činů, čímž se snížil počet skutkových podstat, kde horní hranice nepřevyšuje dva nebo tři roky. Počet případů, kdy je omezena možnost vzetí do vazby obviněného stíhaného pro trestné činy nižší závažnosti, se tak výrazně snížil. Aktualizace výše uvedeného ustanovení by dle mého názoru výrazně přispěla k užívání vazby pouze jako prostředku ultima ratio.

Další úvahy se týkají lhůty pro rozhodnutí soudu o vzetí obviněného do vazby nebo jeho propuštění na svobodu v délce trvání 24 hodin, která se může jevit jako nedostačující pro rozhodnutí věci. Nedostatek času může vést k šablonovitým či obecně odůvodněným rozhodnutím, která jsou kritizována i ÚS. Jako alternativa se může jevit ponechání současné lhůty pro předvedení obviněného před soudce, ale nově s možností, že v případě, že soudce bude v pochybnostech o důvodnosti vazby, může vyčkat s rozhodnutím o uvalení vazby v lhůtě např. 48-36 hodin. Tato lhůta by poskytla státnímu zastupitelství spolupracujícímu s policejním orgánem

možnost zajistit další důkazní prostředky pro jasné a kvalifikované rozhodnutí. Obviněný by sice byl omezen na osobní svobodě o jeden až dva dny déle, do rozhodnutí soudu o vazbě, ale na druhou stranu by soud měl dostatek času na pečlivé prostudování spisu a opatření důkazů.

Úvahy de lege ferenda by se měly také ubírat cestou úpravy řádu výkonu vazby, neboť výkon vazby je úplným popřením zásady in dubio pro reo. Osobně se domnívám, že podmínky v českých vazebních jsou příliš restriktivní a nedůstojné. Věznice jsou přeplněné a trpí trvalým nedostatkem pracovníků vězeňské služby a nevyhovujícími prostory. Je třeba zdůraznit, že u obviněných umístěných do vazby platí zásada presumpce nevinny, tudíž vzetí do vazby představuje výrazný zásah do osobní svobody. Vazba je preventivní opatření, které nesmí v žádném případě nahrazovat trest. Problémy, kterými trpí české vězeňství se negativně promítají do naplňování práv obviněných, neboť jsou podrobeni mnohem přísnějšímu režimu a žijí v horších podmínkách než osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Domnívám se, že standardní používání malých cel s omezeným kontaktem s ostatními obviněnými je vhodné pouze při tzv. vazbě koluzní, kdy je izolace nutná. Ostatní vazebně stíhaní by měli mít možnost volného pohybu ve vymezeném prostoru a možnost styku s ostatními obviněnými. Zmírněný režim by se měl týkat především cizinců ve vyhošťovací vazbě. Považuji také za vhodné zmírnit restriktivní nařízení týkající se kontaktu vazebně stíhaných s okolním světem. V případě vazby koluzní je pochopitelné, že je obviněnému znemožněn telefonický kontakt s osobami blízkými, aby nedocházelo k ovlivňování svědků a maření vyšetřování, ale je žádoucí, aby u tzv. vazby útečkové byl umožněn kontakt s rodinou a blízkými osobami, především s ohledem na návrat obviněného do běžného života.

Omezující dopad vazby by mohl také zmírnit institut domácího vězení, který by měl být využíván i v souvislosti s vazbou, přičemž elektronický monitoring je nutnou podmínkou jeho úspěšného využití v případě nahrazení vazby. V České republice probíhá již dlouhou dobu diskuze, ale samotná realizace elektronického monitoringu je dlouhodobě odkládána. V současné době je elektronicky monitorováno 91 osob, z toho pouze 11 v režimu náhrady vazby. Ze statistických údajů je možné dovodit, že budoucí využití elektronického monitoringu je spíše směřováno k výkonu trestu domácího vězení, a nikoliv jako náhrada vazby. Výhodou monitoringu nepochybně je, že nedochází k zpretrhání

sociálních vazeb obviněného, je nadále v kontaktu s rodinou, může docházet do zaměstnání. Elektronický monitoring považuji za ideální prostředek, který by v budoucnu mohl nahradit vazbu zejména u trestných činů nižší závažnosti, avšak až aplikační praxe ukáže reálné výhody a nevýhody ustanovení § 73 odst. 4 TrŘ.

Jsem přesvědčen, že úvahy o vazbě de lege ferenda by s ohledem na povahu vazby jako institutu tak výrazně zasahujícího do lidských práv a svobod, měly směřovat k častějšímu využívání institutů nahrazujících vazbu, pokud to umožňuje zákon.

Domnívám se, že nelze ospravedlnit úvahy směřující de lege ferenda ke zpřísnění ustanovení týkajících se vazby, naopak i při rozhodování o vazbě by měly být použity principy subsidiarity, proporcionality a zásady v pochybnostech ve prospěch obviněného, případně obžalovaného, neboť jen tímto způsobem lze dostát požadavkům co nejmenšího zásahu do oblasti základních lidských práv a svobod.

Závěr

Dané téma své diplomové práce jsem zvolil proto, že se dotýká vztahu dvou, pro mne velmi zajímavých právních oborů, které souvisejí s problematikou lidských práv a svobod a jejich ochranou, tedy práva trestního a práva ústavního. Podle mého přesvědčení by státní moc měla do sféry základních lidských práv zasahovat jen v případech zcela výjimečných, kdy zájem veřejnoprávní vyžaduje nezbytné omezení těchto práv a svobod. Pokud však existuje pochybnost a důvodnosti takových omezení, pak by vždy měla být vykládána ve prospěch ochrany lidských práv, nikoliv ve prospěch zájmu orgánů činných v trestním řízení, aby řízení probíhalo a skončilo dle jejich představ. Vždy by tedy měl v praxi převážet zájem na ochraně lidské svobody, která je nejzákladnějším lidským právem, garantovaným Ústavou a Listinou základních práv a svobod, nad represí a nikoliv naopak. Bohužel ne vždy jsou příslušná ustanovení trestního řádu vykládána ústavně konformně, jak je patrné z citovaných ústavních nálezů.

V první části práce jsem se zaměřil na vymezení pojmu přirozená lidská práva. Snažil jsem se postihnout názory filosofické, historické i právně teoretické. Je zcela evidentní, že moderní pojetí lidských práv je spojováno s myšlenkou práv přirozených, jejichž podstatou je všeobecná rovnost lidí. Lidská práva jsou často zmiňována v souvislosti s občanskými právy, která platí pouze v jistých společensko-politických podmínkách, tudíž jsou hledána taková lidská práva, která nebudou podmíněna změnou politického systému a budou nezcizitelná. Historie hledání lidských práv je v podstatě historií odporu vůči tyranii, despotii a totalitě.

Dále pak jsem se zabýval pojetím lidských práv, jako práv přirozených, v důležitých ústavně právních dokumentech od dob osvíceneckých deklarácí až po novodobé dokumenty OSN a EU. Došel jsem k závěru, že přestože se podařilo EU lidská práva zařadit do primárního práva a představitelé EU označují lidská práva za sdílenou hodnotu společné evropské identity a lidská práva by měla být jedním z důvodů existence EU, často ochrana lidských práv nepředstavuje cíl, ale spíše prostředek k dosažení cílů především ekonomické povahy.

Ve třetí části práce jsem se věnoval vývoji právní úpravy vazby, jako institutu omezujícího lidská práva, na našem území od roku 1950. Legislativní změny, ke kterým v této oblasti došlo v posledních letech, je možné dle mého

názoru považovat za pozitivní. Legislativně se podařilo vyřešit nejzásadnější problémy institutu vazby s ohledem na dodržování lidských práv a svobod, problematickým však zůstává výklad příslušných ustanovení TrŘ orgány činnými v trestním řízení. Domnívám se, že zásadní byly změny provedené novelou č. 459/2011 Sb., zdůraznil bych právo obviněného na slyšení, přenesení pravomoci rozhodnout v přípravném řízení o dalším trvání vazby z rukou státního zástupce na soudce a v neposlední řadě i celkově koncepčnější pojetí rozhodování o trvání vazby. Je možné konstatovat, že právní úprava vazby ve Slovenské republice je blízká českému právnímu řádu, rozdíly jsou především v základní době trvání vazby a v kratších lhůtách. Slovenský trestní řád klade větší důraz na přípravné řízení, v České republice je naopak těžištěm soudní projednání věci. Anglosaský systém trestního práva je naprosto odlišný, není rozlišeno zadržení a vazba, je zde využíván institut obligatorní vazby, dále anglosaský systém nezná nejzazší legislativní lhůtu, po níž je osobu nutné propustit na svobodu. Velmi podobné s českou právní úpravou jsou vazební důvody, které přicházejí do úvahy při nepřijetí kauce.

Stěžejní čtvrtá část se dotýká vazby jako institutu zásadně omezujícího lidská práva, tedy institutu svou podstatou kontroverzního, a dále pak rozhodování Ústavního soudu v případech, kdy shledá zjevnou nedůvodnost vazby, případně neexistenci některého vazebního důvodu apod. Kontroverznost institutu vazby dle mého názoru spočívá především ve střetu zájmu na ochraně základních lidských práv a svobod se zájmem orgánů činných v trestním řízení na průběhu tohoto řízení a jeho včasném ukončení. Ústavní soud opakovaně konstatoval, že je nutné restriktivnější interpretace ustanovení o vazbě vzhledem k dalekosáhlým následkům, které má vazba na život obviněného a jeho rodiny. Důvodnost vazby, její trvání i pokračování musí být vždy náležitě odůvodněné a přezkoumatelné s ohledem na presumpci neviny a vazbu ÚS chápe jako výjimečné opatření, které je v souladu s Ústavou České republiky pouze pokud zákonem stanoveného účelu, které trestní stíhání sleduje, nelze dosáhnout jiným způsobem.

V této části se zaměřuji na vazbu v právním systému České republiky s ohledem na judikaturu ÚS (ESLP) a s přihlédnutím k mezinárodně závazným dokumentům respektujícím lidská práva a svobody. V jednotlivých nálezech ÚS jsem se zabýval především ústavně právním názorem na přiměřenost trvání vazby, resp. počítání vazebních lhůt ve vztahu k jejich prodlužování,

požadavku rychlosti řízení ve vazebních věcech, právu obviněného žádat o propuštění z vazby, námitkami o nepřipustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutí NS, rozhodnutím o vazbě, k níž má dojít teprve v budoucnu a právům obviněného nahlížet do spisu a být slyšen.

Role US jako garanta ústavně zaručených lidských práv a svobod je nezastupitelná a nezpochybnitelná a je zárukou fungování právního státu. Úroveň jeho rozhodování byla, je a vždy bude odvozena nejen od odborných, ale i morálních kvalit jeho soudců. Ztotožňuji se s názorem V. Čermáka, že ústavním soudcem by měl být ten, kdo přirozeně za předpokladu náležitého vzdělání, se řídí „selským rozumem“ a nepostrádá hluboký smysl pro spravedlnost. Při rozhodování US nepostačuje jen znalost zákonů, ale zásadní roli hrají disciplíny jako filosofie, politologie, historie nebo sociologie. US má za určitých podmínek právo rušit zákony a jiné předpisy, nemá však právo je vydávat, jeho role negativního zákonodárce jej staví do pozice ochránce ústavnosti i demokracie. Za tradiční roli Ústavního soudu ve věcech vazebních považuji hledání kompromisu mezi základními právy obviněného a oprávněným zájmem společnosti. Jde o klasický konflikt mezi právy jednotlivce a právem většiny, vždy je nutné zvážit, zda takový zájem „legitimizuje určité omezení privátní sféry jednotlivce“. Stát se nemůže chovat svévolně a omezovat základní práva nad nezbytně nutnou míru. Zachování proporcionality je nutností, tj. zákonná úprava musí být v přímém vztahu k cíli, který je sledován. Zároveň, jak říká S. Balík: „aby právo fungovalo, musí právnické profese spolupracovat a zachovávat etické standardy.“

V závěrečné kapitole navazuji úvahami de lege ferenda, ve kterých se zabývám především nutností naprostého odmítnutí vazby obligatorní a zdůvodňuji své přesvědčení nutností respektování principů subsidiarity, proporcionality a zásady in dubio pro reo, neboť jen tak lze dostát požadavku co nejmenšího zásahu do lidských práv a svobod.

Analýzou vývoje úpravy vazby jako institutu omezujícího lidská práva v právním systému České republiky s ohledem na judikaturu Ústavního soudu a s přihlédnutím k mezinárodně závazným dokumentům upravujícím lidská práva a svobody jsem dospěl k názoru, že současná úprava vazby odpovídá mezinárodněprávním standardům. Za zásadní nedostatek současné právní úpravy vazby považuji především lhůty pro rozhodnutí soudu o vzetí obviněného do vazby nebo jeho propuštění na svobodu, tato skutečnost se často promítá do obecných

odůvodnění rozhodnutí soudů. Dále jsem přesvědčen, že s ohledem na nutnost minimalizace zásahů do osobní svobody jedince, nejsou náhradní opatření vazby využívána v maximální možné míře, což vede k přeplněnosti vazebních věznic, a problémy s tím spojené se velmi negativně promítají do naplňování práv obviněných.

Domnívám se, že úprava vazby jako institutu zásadně omezujícího lidská práva je v trestním řádu dostatečná, v případě že dojde k harmonizaci všech složek činných v trestním řízení, pokud se obecné soudy vyhnou šablonovitému odůvodňování vazebních rozhodnutí a judikatura US nebude ovlivněna jeho aktuálním složením, bude možno zajistit spravedlivou rovnováhu mezi ochranou zájmů společnosti a požadavkem na ochraně základních lidských práv a svobod i za existence stávající legislativní úpravy.

Předpokládám, že dokud bude institut vazby existovat v podobě v jaké ji známe dnes, tak bude vždy institutem zásadně omezujícím základní lidská práva a svobody.

Resumé

The thesis deals with pre-trial detention as the most serious custodial instrument, regulated by the Criminal Procedure Code, which represents the greatest interference with the fundamental human rights and freedoms guaranteed by the Constitution and the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. In the first chapter are defined natural human rights from a historical, philosophical and theoretical point of view. Furthermore, the natural right lines in key documents dealing with human rights from the 18th century to the present are monitored.

Limitation of personal freedom legal framework from the point of view of constitutional and international law is devoted the second chapter.

The third chapter is focused on the development of the pre-trial detention legal regulations in our territory since 1950, the most important laws and amendments to the laws of the Czech Republic, which deal with pre-trial detention as an institution restricting human rights, are mentioned. The development of pre-trial detention in the Slovak Republic and England is mentioned for comparison.

The crucial fourth part deals with pre-trial detention as a fundamental human rights institution, the institute with its controversial nature, followed by the Constitutional Court decision-making in cases where there is a manifest lack of reasons for pre-trial detention, or the absence of any detention grounds taking into account internationally obligatory documents governing human rights and freedoms.

Consideration *de lege ferenda*, especially the necessity of absolute rejection of obligatory pre-trial detention, is accentuated in the fourth chapter.

In the end, the opinion on the existing legal regulations on pre-trial detention as an institute limiting human rights and the role of the Constitutional Court as the guarantor of constitutionally guaranteed human rights and freedoms is expressed.

Seznam použité literatury

Monografie a komentářová literatura

- BOBBIO, Norberto. *The age of rights*. Cambridge, MA, USA: Blackwell Publishers, 1996. ISBN 0-7456-15953.
- CRAIG, P. P. a G. DE BÚRCA. *EU law: text, cases, and materials*. Sixth edition. New York, NY: Oxford University Press, 2015. ISBN 9780198714927.
- DONNELLY, Jack. *Universal human rights in theory and practice*. 2nd ed. Ithaca: Cornell University Press, c2003. ISBN 0-8014-8776-5.
- DWORKIN, Ronald. *Když se práva berou vážně*. Praha: Oikoymenh, 2001. Oikúmené. ISBN 80-7298-022-x.
- *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.
- FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 1997. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 171. ISBN 80-210-1569-1.
- GERLOCH, Aleš, Vladimír ZOUBEK a Jiří HŘEBEJK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Vyd. 4., aktualiz. a dopl. Praha: Prospektrum, 2002. ISBN 80-7175-077-8.
- HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 3. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-395-7.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. Právnické učebnice (Eurolex Bohemia). ISBN 80-8643207-6.
- KALMTHOUT, A. M., KNAPEN, M.M., MORGENSTERN, C. *Pre-trial detention in the EU*. Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2009.
- KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3.

- KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-173-1.
- KLÍMA, Karel. *Státověda*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-98-9.
- KOMÁRKOVÁ, Božena a Ladislav HEJDÁNEK. *Původ a význam lidských práv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25384-9.
- KOMÁRKOVÁ, Božena, Jan ŠIMSA a Milena ŠIMSOVÁ. *Lidská práva*. Heršpice: EMAN, 1997. Spisy Boženy Komárkové, sv. 1. ISBN 80-901854-5-2.
- *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.
- MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975. Praktické příručky (Orbis).
- MATHIEZ, Albert. *Francouzská revoluce*, Praha 1952.
- MUSIL, Jan, Pavel ŠÁMAL a Vladimír KRATOCHVÍL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 80-7179-678-6.
- POTOČNY, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
- REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. Výběrové texty. ISBN 80-86199-57-6.
- RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-817-7.
- SCHELLE, Karel a kol. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-139-9.
- *Slovenský trestní řád*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-056-0.

- SMEKAL, Hubert. *Lidská práva v Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-5045-7.
- SOBOUL, Albert. *Velká francouzská revoluce*. Praha: NPL, 1964.
- ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. Díl. 1., 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-043-0.
- ŠIMOVČEK, Ivan. *Trestné právo procesné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-324-7..
- ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 2. dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckova skripta. ISBN 80-7179-398-1.
- *Trestní řád: komentář*. 4., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-634-4.
- VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-612-3.
- ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 4., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5255-0.

Odborné články

- BAXA, Josef, *K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce*. Trestní právo, 1996, č. 12.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Princip presumpce nevinny*. Stát a právo, č. 10.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Princip presumpce nevinny*. Socialistická zákonnost, 1968, č.1.
- *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 2006, č. 9, s.88. ISSN 1210-6348.

- DRAŠTÍK, Antonín. *K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě*. Trestní právo, 1997, č. 12.
- KRÁL, Vladimír. *K nové právní úpravě vazebního řízení*. Trestněprávní revue, 2001, č.2.
- RŮŽIČKA, Miroslav. *Vazba po novele trestního řádu (Změny provedené zákonem č. 265/2001 Sb.)*. Právní rádce, 2002, č. 10.
- ŠÁMAL, Pavel. *K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2002. ISSN 1213-5313. Dostupné také z: <http://www.beck.cz/>
- ŠÁMAL, Pavel. *K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.* Soudní rozhledy, č. 4.

Právní předpisy

- OSN [online]. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 1966. Dostupné z <http://www.osn.cz/wpcontent/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>.
- OSN [online]. Všeobecná deklarace lidských práv, 1948. Dostupné z http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf.
- Rada Evropy [online]. Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Dostupné z http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb. Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

ESLP

- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Garcia Alva proti Německu č. 23541/94 ze dne 13.2.2001.

- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Ichin a ostatní proti Ukrajině č. 28189/04 ze dne 21.12.2010
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Panthea proti Rumunsku č. 33343/96 ze dne 3.6.2003.

ÚS

- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 11. 1999, *sp. zn. I. ÚS 315/99.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, *sp. zn. II. ÚS 347/96.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2001, *sp. zn. III. ÚS 170/01.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, *sp. zn. Pl. ÚS 4/94.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 4. 1994, *sp. zn. Pl. ÚS 43/9.3*
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. 11. 1997, *sp. zn. III. ÚS 337/97.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 14. 12. 2000, *sp. zn. I. ÚS 651/2000.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, *sp. zn. II. ÚS 138/93.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, *sp. zn. I. ÚS 432/01.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, *sp. zn. II. ÚS 599/01.*
- Nález ústavního soudu ze dne 19. 12. 2001, *sp. zn. II. ÚS 413/01.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2002, *sp. zn. I. ÚS 77/02.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 3. 2001, *sp. zn. IV. ÚS 649/2000.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1994, *sp. zn. I. ÚS 131/93.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, *sp. zn. I. ÚS 432/01.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, *sp. zn. I. ÚS 645/99.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 1996, *sp. zn. III. ÚS 232/95.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2001, *sp. zn. IV. ÚS 472/2000.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, *sp. zn. I. ÚS 573/02.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1996, *sp. zn. III. ÚS 83/96.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 1996, *Pl. ÚS 48/95.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2002, *sp. zn. IV. ÚS 16/02.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2000, *sp. zn. III. ÚS 103/99*
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 1999, *sp. zn. IV. 207/99.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2001, *sp. zn. I. ÚS 381/01.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1995, *sp. zn. III. ÚS 62/95.*
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 1999, *sp. zn. I. ÚS 383/98.*
- Nález ústavního soudu ze dne 30. 7. 2002, *sp. zn. I. ÚS 131/02.*

- Nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 1999, *sp. zn. IV. ÚS 57/99*.
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 6. 1998, *sp. zn. III. ÚS 308/97*.
- Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 1996, *sp. zn. I. ÚS 46/96*.
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2000, *sp. zn. IV. ÚS 527/2000*.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 11. 2000, *sp. zn. III. ÚS 325/2000*.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 7. 1998, *sp. zn. III. ÚS 86/98*.
- Nález Ústavního soudu ze dne ze dne 12. 9. 1996, *sp. zn. I. ÚS 62/96*.
- Nález Ústavního soudu ze dne ze dne 21. 6. 2000, *sp. zn. I. ÚS 645/99*.
- Usnesení Ústavního soudu ze 12.3. 2009, *sp. zn. II. ÚS 437/09*.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 12. 1994, *sp. zn. III. ÚS 173/94*.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2001, *sp. zn. I. ÚS 592/2000*.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 10. 1999, *sp. zn. I. ÚS 389/98*.

Internetové zdroje

- CAPE, E., SMITH, T. *The practice of pre-trial detention in England and Wales: Research report*. [online] University of the West of England, Bristol. 2016 [cit. 14. ledna 2019]. Dostupné z: <http://eprints.uwe.ac.uk/28291>
- JOCH, Roman. *Lidská přirozená práva* In: www.obcinst.cz [online]. 10.12.2003 [cit. 27.8.2018] Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/lidska-prirozena-prava/>